

MOLEN *Wereld*

Rijnlandse Molen-
stichting:
Alle zeilen bij!

Hou De Pauw!!!

De Zeeuwse Molen
kwart eeuw op de bres
voor wiekendragers

Uitgave:

De 'Molenwereld' is een uitgave van de Stichting Molenwereld
Benedenrijweg 521 2987 VA Ridderkerk
Tel.: 0180-411018

Verschijsing:

elf maal per jaar, als regel op de eerste woensdag van de
maand. Gedurende de maanden juli en augustus verschijnt
één gecombineerd nummer

Uitgever:

dh. Sj. J. Veerman
Neptunushof 28 2931 XS Krimpen a/d Lek
Tel.: 0180-524509
E-mail adres: sjv@xs4all.nl

Eindredacteuren:

dh. J.S. Bakker
Moerdijkstraat 37 2751 BE Moerkapelle,
Tel/fax 079-5931303
E-mail adres: jsbakker@cistron.nl
dh. W.A. Roose
Vest 65 2801 VE Gouda
Tel.: 0182-522041

Redactie & administratie:

Moerdijkstraat 39 2751 BE Moerkapelle,
Tel./fax: +31 (0)79-5931303
E-mail adres: jsbakker@cistron.nl

Advertenties:

J. Ottevanger
Molenviergang 2 2761 BK Zevenhuizen
Tel.: 0180-638180 / Fax: 0180-638179
E-mail adres: j.ottevanger@agfirm.nl

Abonnementen:

Tel.: +31 (0)79-5931303 (na 18.00 uur) / Fax: +31 (0)79-5931303
Nederland f 97,50 per jaar (incl. 6% BTW)

(Leden van de Vereniging 'De Hollandsche Molen',
het Gilde van Vrijwillige Molenaars en het Ambachtelijk
Korenmolenaarsgilde betalen f 95,-)
België: 1850 Bfr per jaar (incl. 6% BTW)
Overige landen op aanvraag

De abonnementsprijs dient bij vooruitbetaling te worden
voldaan.

Abonnementen kunnen op ieder gewenst moment ingaan
en worden automatisch verlengd tenzij een abonnement
uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar
schriftelijk wordt opgezegd

De in het lopende abonnementsjaar (van januari t/m
december) reeds verschenen nummers worden na
ontvangst van het abonnementsgeld direct toegezonden,
indien nog voorradig

**Prijs losse nummers: in Nederland f 12,50; in België 250 Bfr
(exclusief porto)**

Donateurs van de Stichting Molenwereld ontvangen het
blad gratis bij een minimum-donatie van f 125,-
Op schenkingen en legaten aan de Stichting Molenwereld is
artikel 24 lid 4 van de Successiewet van toepassing

Bankrelatie:

Voor Nederland: Postbank 4506935 / Rabobank 3750.30.867
Voor België: Postcheque 000-1746998-28

Kopij:

Zenden aan de redactie van de Molenwereld,
Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle

Lay-out en Druk:

Vis Offset, Alphen aan den Rijn

ISSN 1387-2974

© COPYRIGHT 2000 Stichting Molenwereld Moerkapelle
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar worden gemaakt op welke wijze dan ook zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Inhoud

	pagina
Molensactueel	51
Evert Smit; ter nagedachtenis	59
Rijnlandse Molenstichting: Alle zeilen bij! <i>J.S. Bakker</i>	60
Zoeker	63
Hou De Pauw!!! <i>J.S. Bakker</i>	64
De Zeeuwse Molen kwart eeuw op de bres voor wiekendragers	66
Column: Gedecentraliseerde biotoop <i>VvdL</i>	67
Papiermolen: Arnhem als molenstad	68
't Betere werk: De buil op de luizolder	69

't Betere werk

As molen Gorssel

De heer A. Nibbelink uit Etten deelt mee, dat de as voor de molen Eesterhoek bij Gorssel niet de oude as van De Kroon uit Arnhem is, zoals vermeld in *Molenwereld* 2000-1-7, maar de oude as van de koren-molen De Welvaart in Groessen. Deze molen is in december 1984 ont-takeld, waarbij de roeden, staart en balie verwijderd zijn. Op 8 april 1995 ontstond er brand in de molen, waarna de kap van de molen werd af-gehaald. De as draagt nummer 129 en is in 1905 gegoten bij J.M. de Muinck-Keizer in het Groningse Martenshoek. Later verhuisde dit bedrijf naar Utrecht en werd bekend als Demka (van DMK - De Muinck Keizer).

Redactioneel

Dit nummer wordt ook aan de relaties van de Rijnlandse Molenstichting toegezonden. Vandaar, dat de voortgang van het inmiddels begon-nen tweede grote 'restauratie-offensief' in dit nummer aandacht krijgt. De karweien waaraan wordt gewerkt liegen er niet om!

Verder vieren dit jaar twee molenvereinigingen een jubileum: De Zeeuwse Molen bestaat 25 jaar en De Zaanse Molen 75 jaar. In dit nummer wordt stilgestaan bij De Zeeuwse Molen, terwijl we dat in het volgende nummer uitvoerig hopen te doen bij De Zaanse Molen. Ruimtegebrek is er de oorzaak van, dat een aantal bijdragen (weer) moet blijven liggen tot een volgend nummer. Sommige hebben zo on-geveer een baard...

We blijven alert. Graag zouden we het aantal bladzijden van de *Molenwereld* met vier of zelfs acht pagina's willen uitbreiden, maar dat is op dit moment helaas onverantwoord. De oplossing is vanaf deze pa-gina al meer aangegeven en we willen niet eentonig worden, maar blijven wel hopen.

Dan nog iets anders: als u het abonnementsgeld voor de Molenwereld over 2000 nog niet voldaan hebt; wilt u dit dan s.v.p. zo spoedig mo-gelijk doen.

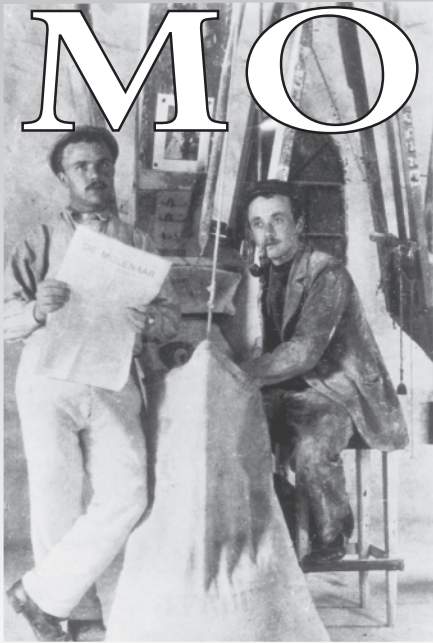
Afsluitdatum van de kopij voor het aprilnummer van de *Molenwereld*:
10 maart 1999; kort nieuws (Molensactueel) mag een weekje later.

JSB

Bij de omslag voorzijde: De molen van de Stommeerpolder onder Aalsmeer, die nog geen tien jaar echt heeft gemalen, maar dankzij de inzet van de Rijnlandse Molenstichting kan hij binnenkort, na ruim zeventig jaar (!), de draad weer oppakken...

Bij de omslag achterzijde: De koren-molen De Onderneming bij Wissenkerke op Noord-Beveland in winteravondlicht. Dankzij molenaar-eigenaar Verhage is dit een van de meest draaiende molens van Zeeland. Verder is er juist op Noord-Beveland veel molenkom-mer en -kwel. De Zeeuwse Molen is beslist nog niet overbodig en het is te hopen dat men ook verder in Zeeland zelf beseft dat het een unieke molenprovincie is en dat ook handen en voeten geeft. (foto Jeroen van Dijke)

MOLENS ACTUEEL

Amerikaan uit Annen naar Kropswolde

Bij het Anner Moeras stond een Amerikaanse molen voor de bemaling, een Herkules Metallicus. De windturbine werd overbodig door de verandering van de bemaling. Na jaren van stilstand en verval is hij nu gedemonteerd en overgebracht naar de werkplaats van Molema in Heiligerlee. Na restauratie zal hij een plaatsje en een functie krijgen in het natuurontwikkelingsproject Water over Wolfsbarge. De vijzel van de 'Amerikaan' moet dan water uit de Leinewijk het moeras in malen.

Restauratie koren- en pelmolen Mensingeweer

De koren- en pelmolen Hollands Welvaart in Mensingeweer is een schitterend mooie

Koren- en pelmolen Hollands Welvaart in Mensingeweer.

Informatie bestemd voor deze rubriek:
schriftelijk: Molenwereld, Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle, fax 079-5931303
telefonisch: W. Roose, tel. 0182-522041
E-mail adres: jsbakker@cistron.nl

en mooi gelegen molen. De in 1858 door molenmaker Helenius ten Have voor eigen rekening gebouwde molen is nu toch aan een grote beurt toe. Deze wordt uitgevoerd door molenmaker Doornbosch. De werkzaamheden gelden vooral het gelucht, de kap en de balie. Er is ruim een kwart miljoen gulden mee gemoeid, waarvan het Rijk 136.000 gulden voor rekening neemt. Het is de bedoeling dat de molen weer daadwerkelijk wat gaat malen voor bakkers in de regio. Dit moet de attractiviteit van de molen verhogen, te meer daar de molen aan het Pieterpad staat, een toeristische langeafstandswandelroute. De molen zou ook meer moeten draaien dan nu het geval is. Hij is sinds 1969 eigendom van de gemeente, nu van de gemeente De Marne. Oud-beroepsmolenaar en oud-eigenaar Geert Spoelman, die de molen nog lang in bedrijf heeft gehouden, heeft de molen nog onder zijn beheer.

Zwakkenburger Molen voorgedragen voor het PRUP

B&W van Zuidhorn hebben de onttakelde, maar geconserveerde Zwakkenburger Watermolen bij Niezijl voorgedragen voor het PRUP (Provinciaal Restauratie Uitvoerings Programma). De herstellkosten worden op vijf ton geraamd. Of het er binnen afzienbare tijd van komt is zeer de vraag, want zo heeft het College de Aeolus bij Aduard de hoogste prioriteit gegeven.

Het is te hopen dat het er eindelijk eens een keer van komt; er wordt inmiddels al zo'n kwart eeuw gepraat over het herstel van deze molen uit 1865 die sinds 1956 zonder wieken staat en de Zwakkenburger- en Ellertsvelder polder bemaalde. Gelukkig is de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens in 1981 zo wijs geweest om het molenrestant te conserveren, anders was er waarschijnlijk weinig te restaureren.

Provincie Friesland werkt aan herziening Monumentenfonds

De provincie gaat de bijdrage-regeling Monumentenfonds herzien. Gedeputeerde Staten hebben de uitgangspunten vastgesteld waarop de nieuwe subsidieregeling wordt gebaseerd. Deze uitgangspunten, die zijn geformuleerd in de notitie Opmaat naar een nieuwe bijdrageregeling Monumentenfonds, worden begin dit jaar voorgelegd aan de Statencommissie

Ruimtelijke Ordening. De zes jaar oude regeling voor restauratiesubsidies voor monumenten wordt naar aanleiding van nieuwe beleidsontwikkelingen en de ervaringen van de afgelopen zes jaar aangescherpt. Belangrijke aanpassingen van de regeling zijn een subsidierubriek voor bouwhistorisch onderzoek vóór een restauratie, het instellen van een subsidieplafond van 50.000 gulden en het gebruik van een cultuurhistorische kaart als criterium. Deze kaart geeft een beeld van de cultuurhistorische waarde van monumenten in Friesland. Dit kan bijvoorbeeld een archeologische waarde zijn maar ook een historisch geografische. Andere uitgangspunten zijn dat de regeling in principe voor alle monumenten moet gelden ongeacht hun status en categorie en dat de regeling geldt voor monumenten in de hele provincie.

Om tot de nieuwe uitgangspunten voor de regeling te komen heeft de provincie gesproken met de monumentenstichtingen en de VFG. Op basis van hun reacties op de werking van de regeling en de eigen bevindingen is de provincie gekomen tot de nieuwe uitgangspunten. Als alle partijen instemmen met deze punten gaan deze de basis vormen van de vernieuwde subsidieregeling. Naar alle waarschijnlijkheid is de vernieuwde bijdrageregeling Monumentenfonds vanaf het najaar 2000 van kracht. **Provincie Friesland.**

Evaluatie van de Overijsselse Molendag 1999

Het weer heeft volop meegewerkt om de zevende Overijsselse Molendag tot een succes te maken. Wind en water deden de molens mooi draaien, en de bezoekers lieten zich de koffie en de knappertjes goed smaken. Bovendien was er voor die dag ook nog een speciale molentoertocht georganiseerd door het Twents-Duits grensgebied, namelijk de Euregio Molentoertocht. Hieraan namen een twaalfal wind- en watermolens deel, waarvan enkele in Duitsland gelegen. Het licht golvende en afwisselende landschap vormde daarbij een schitterend decor voor de molens en hun bezoekers.

Een aantal molens had speciale activiteiten georganiseerd voor die dag. Zo was er onder andere feest ter gelegenheid van het 210-jarig bestaan bij de Veldhauser Windmolen (D), de Bökkers Mühle met live muziek en boekenmarkt, en werd er gedorst bij de Mühle van Buursink te Markelo.

Bij de Oostendorper Watermolen was een draaiorgel en demonstratie oude ambachten, en bij de Windesheimer Molen werd een uitgebreide vliegerdemonstratie gehouden.

Dat men de weg dan ook wel gevonden heeft, blijkt wel uit de bezoekersaantallen: Haaksbergen 1500, Windesheim 300, Olst 300 en Veldhausen ruim 200 bezoekers. Maar ook bij de andere molens zoals bijvoorbeeld de watermolen van Herinckhave, hebben ruim 200 bezoekers kunnen genieten.

Alle molenactiviteiten zijn zowel door de pers als door de molenaars op een effectieve manier gepubliceerd. Diverse lokale radio- en TV-stations hebben in hun programma's op duidelijke wijze aandacht gegeven aan deze dag. Op de dag voorafgaand aan het grote gebeuren, kon men menig radio-interview over de molen beluisteren. Het totaal aan getelde bezoekers bedroeg 7800, inclusief de deelnemers aan de Euregio Molentoertocht.

De opening van de Overijsselse Molendag werd verricht te Lattrop door mevr. R. Holsheimer, lid van Gedeputeerde Staten van Overijssel. In haar toespraak memoreerde zij deze molendag als een gevestigd evenement, waarvan er maar enkele zijn in Overijssel. Zij vond dat het op deze manier in stand houden van de belangstelling een goede manier is om het industrieel erfgoed te behouden. Zij benadrukte dat zij het een goede zaak zou vinden als de VVV's meer zouden samenwerken met die van over de grens. Molens zijn al grensoverschrijdend, en zo'n samenwerking komt de molens zeker ten goede.

Er werd haar bij deze gelegenheid door de voorzitter van de Stichting Overijsselse Molens, mevr. Sturm, een molenfolder en een informatiepakket aangeboden van de Euregio Molentoertocht.

De Overijsselse Molendag 1999 in cijfers:

Aantal molens in Overijssel:	Aantal molens dat open was:
46 windmolens (excl. 6 tjakkers)	40 windmolens
10 watermolens (incl. Mallumse M.)	7 watermolens
1 rosmolen	1 rosmolen

Op 10 molens waren extra activiteiten georganiseerd.

De werkgroep is tevreden over het aantal bezoekers op onze molens, gelet op andere lokale activiteiten. De molens die extra activiteiten hadden georganiseerd hebben ook de grootste aantallen bezoekers, zo komen er aantallen voor van 1500, 300, 250 en 100 bezoekers. Ook merkbaar was de georganiseerde Euregio Molentoertocht met toch ruim 1000 deelnemers. Er was voor die tocht bewust een gebied gekozen dat toeristisch gezien minder centraal in onze provincie ligt. Desondanks hebben veel mensen van deze tocht genoten. De pers heeft geweldig ingespeeld op deze dag, zowel voor- als achteraf.

Werkgroep Overijsselse Molendag.

Nieuwe biotoopzorgen rond De Passiebloem

Ongeveer 400 meter ten oosten van de oliemolen De Passiebloem bevindt zich het

stadion van FC Zwolle. Er zijn plannen om op dezelfde plaats een nieuw stadion te bouwen. Dit moet aanmerkelijk groter worden dan het vorige, zowel in de hoogte als in de breedte. De vrije windtoevoer en -afvoer voor De Passiebloem, toch al niet ideaal, wordt er niet beter op. Er zijn inmiddels wel aanpassingen gedaan om de biotoop van deze oliemolen te verbeteren, maar de kans is groot dat met de bouw van een nieuw stadion met de ene hand wordt teruggepakkt wat de andere gegeven heeft. Om die reden hebben de raadsleden Willems en Pot (Groenen /Groen Links) het College van B & W benaderd en vragen aandacht voor de belangen van de molen.

Zuidmolen in Groesbeek eigendom van een stichting.

De Zuidmolen in Groesbeek is per 3 januari jl. gekocht door de Stichting 'De Zuidmolen', waarvan het bestuur bestaat uit leden van de familie Jochijms. Het doel van de stichting is het in stand houden van deze korenmolen. De stichting tracht haar doel te verwezenlijken door restauratie, onderhoud en beheer van de Zuidmolen.

De familie Jochijms heeft de molen in haar bezit gehad vanaf 1893 tot 1989. De heer J. Kersten heeft in 1989 de molen gekocht en wederom verkocht in 1993 aan de heer L. v.d. Grinten. In de afgelopen tien jaar is aan het onderhoud van de molen weinig gedaan. Dit was dan ook een extra reden voor familie Jochijms om de molen terug te kopen.

Er zullen dan ook hoge kosten gemaakt moeten worden om de molen weer in goede staat te brengen en te behouden. De molenaars hopen door gunstige wind en medewerking van de overheidsinstan-

ties dit te realiseren.

Piet en Hans Jochijms zijn nu de vierde generatie Jochijms als molenaars op De Zuidmolen. **Stichting 'De Zuidmolen'.**

Ansichtkaart molen Voorst

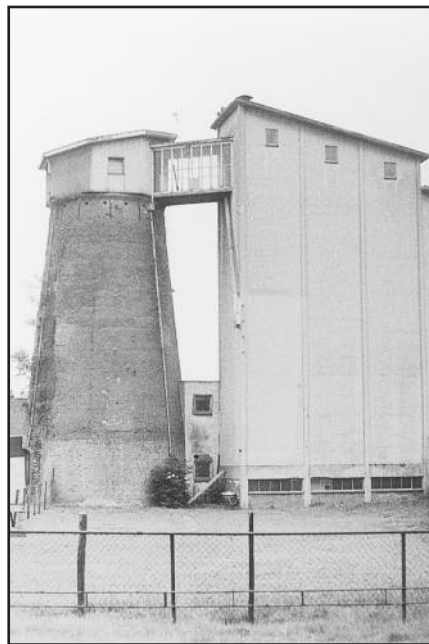
In het vorige nummer van de *Molenwereld* is vermeld dat er een stichting in het leven is geroepen om te komen tot de restauratie van de onttakelde korenmolen van Van Hal bij dit dorp. Inmiddels, zo bleek, is begonnen met de start van de opwaardering van deze molen door het rooien van bomen op de belt. Een tweede activiteit is het uitbrengen van een groot formaat full colour-ansichtkaart (15 x 20 cm) die de molen in huidige, onttakelde staat (maar nog met bomen) en in de staat van omstreeks 1920 weergeeft. Met de kaart wil men het doel van de stichten promoten en uiteraard ook wat penningen verwerven voor de ongetwijfeld kostbare klus waaraan men is begonnen. De kaart is te bestellen bij de Stichting Korenmolen Voorst, Breedenbroekseweg 3 7083 AT Voorst en de prijs bedraagt, exclusief porto f 2,50.

Amerongen: oorlogsbepalingen in vredestijd

De restauratie van de molen Maallust in Amerongen hangt samen met de bouw van een nieuwe supermarkt door en voor moleneigenaar Van den Brink. De gemeente Amerongen wil van Van den Brink garanties hebben over het herstel van de molen voordat het sein voor de nieuwe supermarkt op groen gezet wordt. Van de Brink vat dit op als een portie wantrouwen. De gemeente zegt te goede trouw van Van den Brink niet ter discussie te willen stellen, maar voelt zich tegenover burgerij en andere overheden verplicht het te investeren gemeenschapsgeld veilig te stellen. Anders gezegd, oorlogsbepalingen moet je maken in vredestijd; juist omdat dan de onmisbare vertrouwensbasis ervoor is. Nu is de situatie in Amerongen zo, dat deze hobbel wel zal worden glad gestreken omdat eigenlijke alle betrokken partijen elkaar al gevonden hebben. Het is daarom te hopen dat de sfeer niet vertroebeld wordt door wantrouwen, maar dat begrip voor elkaars standpunt overheerst. Maallust houdt popelen in!

Geld voor verplaatsing molen Nieuwegein

Half januari verdeelde Gedeputeerde Staten de gelden voor het Provinciaal Restauratie Uitvoeringsprogramma 2000-2005. Er viel 7,8 miljoen gulden te verdelen over 23 gemeenten. Hiervan is 93.000 gulden bestemd voor de restauratie van de wipmolen van de polder Oudegein die komend voorjaar wordt verplaatst naar het park Oudegein. Eerder stelde het provinciebestuur 125.000 gulden voor de verplaatsing beschikbaar.

De onttakelde molen Maallust in Amerongen nog als silo met de inmiddels gesloopte veevoederfabriek.

De Vriendschap in Veenendaal staat stil

Een regionale krant heeft de suggestie gedaan om de Veenendaalse molen De Vriendschap voortaan maar De Vijandschap te noemen, vanwege het conflict tussen de gemeente en de stichting die de molen beheert (Zie *Molenwereld* 2000-1-3 en 2000-2-28). Op 24 januari heeft de gemeente krasse maatregelen genomen. Alle deuren van de molen zijn in opdracht van het College van B & W van Veenendaal voorzien van nieuwe (hang-)sloten; ook de baliedeuren. Zelfs de molenaars, G.J. van Eden (de oud-eigenaar, wiens goede wil de voorwaarde schiep tot herstel van deze decennialang onttakelde molen!!!) en E. van Schaik uit Tiel mogen er niet meer in. Alleen het gemeentebestuur heeft de sleutels. Dat stelt dat door het opstappen van het stichtingsbestuur de molen in feite onbeheerd staat en voelt zich verplicht om De Vriendschap op deze manier te beveiligen in afwachting van de aanstelling van een nieuw stichtingsbestuur. Het is in-en-in treurig dat dit zo gespeeld wordt. In 1999 maakte De Vriendschap niet minder dan 761.916 asomwentelingen. Dat is meer

De Vriendschap in Veenendaal bij de opening op 18 november 1995 met op de voorgrond het te verbouwen pakhuis.

dan menige molen in vol bedrijf, om over door vrijwilligers bemalen molens maar niet te spreken. Landelijk halen slechts zo'n 25 molens dit niveau of hoger; circa 2,5% van het totaal aantal molens. De gevoerde handelwijze is een garantie dit niveau in 2000 niet behaald wordt: het leven is dus, hopelijk tijdelijk, uit De Vriendschap.

Molenaar Van Eden heeft alle afspraken voor molenbezoek moeten afzeggen. Dat doet pijn. Vooral scholen brengen, beter brachten, regelmatig bezoek aan de molen. Dit is in de plaatselijke Beatrixschool zelfs in het lesprogramma opgenomen.

Verder getuigt het van onverantwoordelijk handelen dat er geen sleutel berust bij de molenaar. In geval van een calamiteit moet een molenaar ingrijpen (storm!). Op grond van zijn vakkennis is hij daarvoor de aangewezen persoon. De molengeschiedenis toont aan dat dergelijke ingrijpen niet denkbeeldig is. Niet het opstappen van een stichtingsbestuur, maar het buiten spel zetten van de molenaars is het onbeheerd achterlaten van de molen. Bovendien zijn er tientallen gemeentelijke molens, waarbij de molenaar(s) rechtstreeks werken met de gemeente.

De gemeente is, hoe dan ook, als eigenaar zelf primair verantwoordelijk voor de molen; zowel voor het beheer als het gebruik. Het delegeren van taken is haar volste recht, maar dat betekent niet dat daarmee haar verantwoordelijkheid ophoudt te bestaan, ook niet in de richting van het te maken dagverblijf in de molen.

In dit blad en in *De Molenaar* is regelmatig molenaar Merbis uit Benthuisen aangehaald die placht te zeggen: 'M'n molen is m'n grootste vriend en m'n grootste vijand!'. Dat laatste sloeg op de gevaren die hij in en bij de molen liep (en wist te lopen!). Daar wordt vaak (te) makkelijk over gedacht. Ongevallen met ernstig letsel, ja zelfs dodelijke afloop in of bij (en door!) de malende molen kwamen in het verleden helaas te veel voor en haalden met grote regelmaat de krant. Het is, gelet op de voorgestelde alternatieven, zeer de vraag of dit aspect voldoende heeft meegewogen bij het besluit om het dagverblijf in het molenspakhuis zelf te vestigen. Vandaag aan de dag is dat vijandbesef te veel verbleekt doordat buitenstaanders de gevaren van de molen niet beseffen. Het zou daarom alleszins de aanbeveling verdienen, dat men in Veenendaal de zaken nog eens nuchter op een rijtje zette, voordat er ongelukken gebeuren; hetzij met mensen, hetzij met de molen, hetzij met beide.

Vereniging De Zaanse Molen bestaat 75 jaar

Op 17 maart 2000 is het precies 75 jaar geleden dat de vereniging De Zaanse Molen werd opgericht om de teloorgang van de toen nog resterende industriemolens een halt toe te roepen. De oprichters begrepen dat de molens, die in de Zaanstreek voor een ongekende bloeiperiode in de achttiende en negentiende eeuw hadden gezorgd, niet uit het landschap mochten verdwijnen. Van de meer dan duizend molens, die ooit in de Zaanstreek het eerste Europese industriegebied vormden, ston-

den er toen nog minder dan twintig.

Maar het in eigendom verkrijgen van de molens was voor de bepaald niet kapitaalcrachtige jonge vereniging niet eenvoudig. Om onder de Zaanse bevolking toch draagvlak te kweken voor het behoud van de industriële monumenten, werd er eerst een molensmuseum gerealiseerd. Dit museum, dat werd ondergebracht in een historisch pand in Koog aan de Zaan, is nu het oudste museum met de meest uitgebreide collectie op gebied van de molengeschiedenis. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog verwierf de vereniging pas de eerste molens. Inmiddels heeft De Zaanse Molen -

behalve het museum - elf van de nog dertien aanwezige industriemolens in bezit.

Dit jaar wordt teruggekeken op een periode van 75 jaar, waarin met succes werd gestreden voor het behoud van de zo karakteristieke Zaanse industriemolens. Reden om feest te vieren dus. Het jubileumjaar wordt geopend met een officiële ontvangst voor genodigden op vrijdag 17 maart in papiermolen De Schoolmeester. Tijdens deze bijeenkomst zal ZKH Prins Claus het eerste exemplaar in ontvangst nemen van het jubileumboek *De Zaanse Molens*. Dit boek vertelt in woord en beeld het verhaal van de vereniging en van de molens die er nog zijn en van de molens die zijn verdwenen.

Op zaterdag 18 maart vanaf 13.00 uur en op zondag 19 maart vanaf 11.00 uur is iedereen tot 17.00 uur welkom in De Schoolmeester aan het Guispad 5 in Westzaan. Dan houdt de vereniging twee Open Dagen voor alle molenliefhebbers in Nederland. De papiermolen is groot en kan heel wat mensen herbergen. Dat mag ook wel want in het jubileumweekend wordt er van alles georganiseerd, dus het wordt druk. Uiteraard zal De Schoolmeester draaien en wordt er papier gemaakt. Ook zullen er rondleidingen worden gegeven door molenaar Arie Butterman en zijn personeel.

Verder is er een overzichtstentoonstelling van de geschiedenis van De Zaanse Molen. Deze expositie brengt de hoogten en dieptepunten, de mijlpalen en teleurstellingen, maar vooral ook de mensen, die zich voor de vereniging hebben ingezet, in beeld. Een andere aantrekkelijke activiteit is de molenmarkt. Op deze markt wordt van alles te koop aangeboden, dat maar iets heeft te maken met molens. Bovendien

De op 26 februari 1925 verongelukte oliemolen De Zoeker. Deze gebeurtenis is de aanleiding geweest voor de oprichting van De Zaanse Molen.

zullen alle Zaanse molens zich met hun produkten op de markt presenteren. Ook verschillende molen-modelbouwclubs zullen hun werk tijdens de open Dagen in De Schoolmeester laten zien. Kortom een interessant evenement, dat geen enkele molentliefhebber mag missen. Dus zet de data in uw agenda en kom op 18 of 19 maart naar de Zaanstreek. **Vereniging De Zaanse Molen/Ed Pielkenrood**

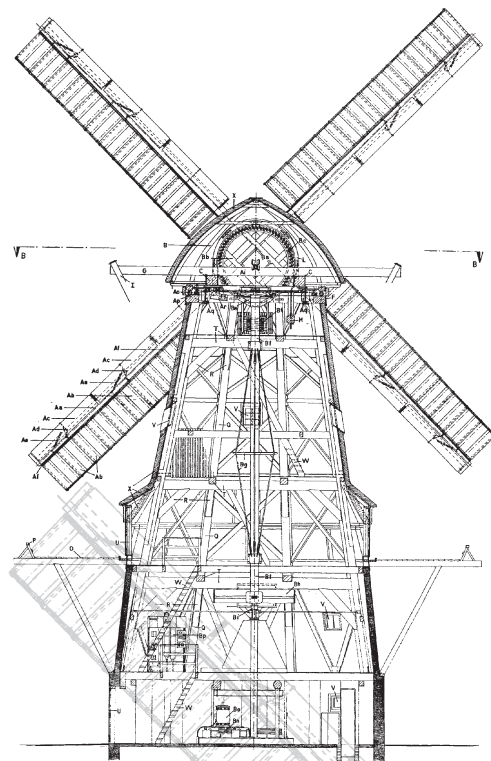
VUT-oorlog rond De Krijgsman

Molenbehoud is veelal succesvol dankzij de belangeloze inzet van vrijwilligers. Dankzij hun steun worden restauraties een haalbare kaart, doordat zij werk doen waarvoor geen geld is. 'Vuttende' bouwvakkers zijn dan speciaal een uitkomst, vanwege hun vakmanschap. In *Molenwereld* 1998-5 zijn de plannen voor de molen De Krijgsman in Blokker uiteen gezet. Daar wordt druk aan gewerkt en ook hier is een groep vrijwilligers actief, waarvoor zich een bouwvakker in de VUT heeft aangemeld. Alleen heeft het Sociaal Fonds Bouwnijverheid een spaak in het wiel gestoken. De man mag alles, maar niet 'bouwvakken'. Dit hangt samen met de oorspronkelijke opzet van de VUT: werkgelegenheid scheppen. Als een 'vuttende' bouwvakker weer in zijn eigen branche aan de slag gaat dan doet hij dat effect teniet en vandaar het verbod. De molenstichting heeft van alles van stal gehaald om de man toch voor De Krijgsman te behouden door te stellen dat het werkloos-

heidsverhaal achterhaald is en te bewijzen dat van concurrentievervalsing geen sprake is. Men heeft allerlei personen en instanties benaderd van de nationale ombudsman tot premier Kok toe; tevergeefs. Maar, De Krijgsman: 'oud van dagen, doch niet verslagen'.

Traanroeier overgedragen

Op maandag 13 december is de molen De Traanroeier aan de haven van Oudeschild door Energie Noord West overgedragen aan de Stichting tot Behoud van Molens De Traanroeier. De molen is een van de vele Zaanse pelmolens die buiten de Zaan een nieuwe carrière als korenmolen begonnen. In 1902 ging de in 1727 gebouwde molen naar Texel. In 1943 kocht de gemeente De Traanroeier voor 7000 gulden. In 1946 kwam de molen buiten bedrijf, maar dat veranderde in 1964 toen hij na een grootscheepse verbouwing elektriciteit ging opwekken voor de Texelsche Electriciteits Maatschappij. In 1982 ging die op in de PEN, welke op zijn beurt verdween in de ENW. De molen werd een vreemde eend in de bijt, te meer daar de elektriciteitsopwekking van het eiland verdween. Een stichting wilde zich over de molen ontfemen en er weer een korenmolen van maken. Daarmee zou het bijzondere karakter van De Traanroeier verloren gaan en vandaar het compromis: èn, èn. De molen is nu verbonden met het Juttersmuseum dat gevestigd is in de graanpakhuizen bij de molen.

Doorsnede van De Traanroeier als elektriciteitsmolen met op de begane grond de generator.

Haantje zonder kop?

De restauratieplannen voor de bekende wipkorenmolen Het Haantje bij Weesp vorderen nog niet erg. Het College van B & W van Weesp wil niet verder gaan dan garant staan voor een restauratiehypothec van zeven ton tegen 2%. Eigenaar Robbert Kuiper moet op basis daarvan de molen kunnen restaureren en onderhouden. Kuiper wil daarentegen op het terrein bij de molen twee woningen laten bouwen om uit de opbrengsten daarvan de restauratie te bekostigen. Gemeenteraadsliden sluiten de mogelijkheid niet uit dat Kuipers bedoelingen minder onbaatzuchtig zijn en dat de bouw van de woningen niet alleen de molen ten goede komt, maar ook diens portemonnaie. Volgens Kuiper is de kop van de wip zo slecht dat hij een gevaar vormt voor de omgeving. Hij wil de kop eraf laten slopen als het niet tot een oplossing komt. Uiteraard heeft hij daar een sloopvergunning voor nodig en die zal ook niet zonder meer gegeven worden.

Stichting Zijper Molens wil snel restauratie molen Ooster N

De Zijpe- en Hazepolder is een heel oude bedijking met een interessante geschiedenis. Dat laatste geldt ook zeker de bemaling. Het aantal molens nam in de loop der jaren, net zo als de Amsterdamse weeskinderdijes in tal en last toe. De polder raakte uiteindelijk opgedeeld in 21 bemalingsgebieden met elk een eigen molen. Daarnaast waren er nog onderbemalingen met particuliere molens, waaronder een drietal dat in grootte nauwelijks onderdeed voor de molens van de polder. Van die molens zijn er tien bewaard gebleven. Eén molen is

Herbouw van de molen van de Veerpolder begint binnenkort

Op 1 december gaf het recreatieschap Spaarnwoude groen licht voor de herbouw van de Veerpolder bij Pebningsveer, gemeente Haarlem. Van deze molen rest sinds een brand in de nacht van 2 op 3 mei 1998 niet veel meer dan een uitgebrand karkas. Waarschijnlijk wordt al snel met de herbouw begonnen. De kosten ervan worden gesteld op 1.137.938 gulden. Het lange uitblijven van de herbouw is te wijten aan de financiering ervan. De verzekering wil namelijk niet meer uitkeren dan 575.000 gulden, ofwel de helft van het vereiste bedrag. Het recreatieschap is daar, als eigenaar van de molen, niet tevreden mee en overweegt zelfs de gang naar te rechter voor genoegdoening. Desondanks heeft het schap toch besloten om de opdracht voor herstel te verstrekken. Het gat in de begroting is gedicht door geld uit andere potten voor de molen te bestemmen zoals onderhoudsgelden voor een inmiddels verkochte manege (250.000 gulden), onderhoudsgeld voor fort Zuid (80.000 gulden), de algemene reserve (148.000 gulden) en niet uitbetaalde compensatiegelden voor boeren in het recreatiegebied (85.000 gulden).

Het karkas van de molen van de Veerpolder bij Penningveer.

eigendom van het waterschap Hollands Kroon, de andere negen heeft de Stichting Zijper Molens in beheer, die de negende molen op 6 augustus 1998 voor een symbolisch bedrag verwierf van de erfgenamen van de laatste eigenaar, J. Ingwersen. Deze molen uit 1740 is toe aan een ingrijpende restauratie, waarmee een bedrag van 385.000 gulden is gemoeid. De financiering ervan is nog niet rond, maar de stichting hoopt die snel via de gebruikelijke subsidiekanalen te verwerven.

Biotoopproblemen van moderne molens

Aan de Munnikenweg in Berkel en Rodenrijs staat sinds een vijftien jaar een moderne windmolen, een 'steelmolen'. De opgewekte elektriciteit wordt door eigenaar Van der Ploeg gebruikt in zijn tuinbouwbedrijf, terwijl circa tien procent naar het openbare net gaat. In de beginfase klaagden burens over geluidsoverlast, maar men voldeed aan alle eisen. Helaas lukt dat nu niet meer door het aanscherpen van de regels; vandaar dat Van der Ploeg eind 1998 aanschrijven kreeg om de windturbine binnen drie maanden stil te zetten. Van der Ploeg laat het er niet bij zitten: van overlast is volgens hem geen sprake en bovendien voelt hij zich gestraft voor het milieuvriendelijk produceren van elektriciteit. Als het geen bomen zijn, dan zijn het wel burens. (WvdL: breek me de ..., niet open).

Afscheid Bart Kraan

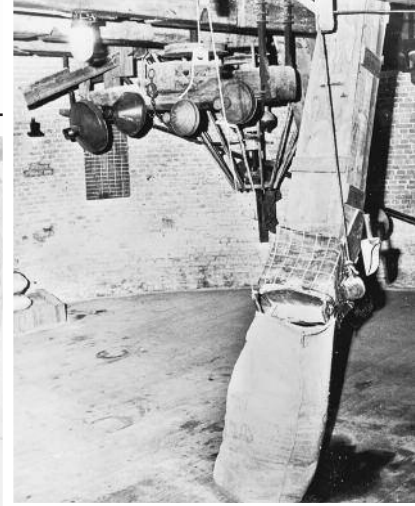
Wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd heeft de heer B.A. Kraan afscheid genomen van een bijna veertigjarig dienstverband als molenaar en machinist in dienst van het waterschap Wilck en Wiericke en de voorgangers ervan. Ter gelegenheid hiervan bood het waterschap Kraan op zaterdag 26 februari een receptie aan op 'zijn' gemaal De Omringdijk in Boskoop. Bart Kraan heeft jarenlang de Groendijkse Molen in Hazerswoude onder zijn hoede gehad, aanvankelijk als beroepsmolenaar en later heeft hij op deze molen ook vele vrijwillige molenaars opgeleid. In 1981 kreeg hij voor zijn 25-jarig molenaarschap het Certificaat van Verdienste van De Hollandsche Molen uitgereikt. De familie Kraan is een heel oude en bekende molenaarsfamilie in Rijnland waarvan sommige telgen legendarische bekendheid kregen in molenland om hun lengte en kracht.

Gewenste biotoopverbetering molen Heerjansdam roept verzet op

Het provinciale molenbeleid van Zuid-Holland is in meer dan een opzicht voorbeeldig. Desondanks zijn er toch nog molens die het predikaat 'vervallen' niet misstaat. Dit komt relatief veel voor op de Zuid-Hollandse eilanden: Goidschalksoord, Oostvoorne en Heerjansdam. Dit jaar heeft de

Molen De Valk in Leiden weer maalvaardig

De Valk moet weer graan malen, volgens de plannen in *Molenwereld* 1999-2-31. Voor het laatst is dat (korfstondig) gedaan in de beginfase van het museumbestaan van de molen door de bekende molenaars De Groot uit Oud-Alblas. Daarvoor was er voor het laatst in 1925 daadwerkelijk op de wind gemalen. Gedurende de afgelopen maanden is er in De Valk hard gewerkt door de molenmakers van Verbij. Het grootste probleem was de slechte staat van de zolderbalken van de steenzolder. Het repareren ervan en vernieuwen van een deel van de zoldervloer is, gelet op de functie niet de eenvoudigste. Juist deze noodzakelijke klus is de aanleiding geweest om de molen ook weer echt maalvaardig te maken. De Valk had ooit zes koppel stenen op de wind; in 1931 waren er nog vier van over. Bij de inrichting van De Valk tot molenmuseum, geopend op 2 juni 1966, werden er nog eens twee koppel uitgesloopt om ruimte te krijgen voor de museumfunctie. De Valk is een indrukwekkende molen, een van de mooiste voorbeelden van een echte Hollandse stadskorenmolen. In 1876 werd er op deze molen niet minder dan 12.861 zakken graan gemalen, gemiddeld zo'n 250 zakken per week, ruim vijftien ton. Dat zal er nu wel niet meer van komen.

Een zak (van De Groot uit Oud-Alblas) aan de maalbak en meelstof op de vloer van De Valk: de sfeer van de malende molen!

gemeente Heerjansdam de restauratie van de plaatselijke korenmolen Landzicht eerste prioriteit gegeven. Het was tot voor enige tientallen jaren een boeiend molencomplex met woonhuis, maalderij en schuren. Het nam wel wat wind weg, maar dat verhinderte niet dat er tot 1967 echt met de wind werd gemalen. Nadat de molen werd stilgezet veranderde er veel. De omgeving werd groener, helaas wel in de hoogte. De Landzicht rakte knap beperkt in zijn blik. Nu de restauratie gaat spelen barst ook de discussie los over het groen. De Vereniging Milieubelangen Heerjansdam trekt op voorhand al ten strijde tegen de 'kaalslag' die op handen zou zijn. De molen moet dan maar verplaatst worden. Dat is per slot ook met De Kerseboom in de naburige Rijnsoord gebeurd. Het is allemaal wel erg vroeg, want de opgave door de gemeente voor het PRUP (Provinciaal Restauratie Uitvoerings Programma) betekent geenszins dat de restauratie op korte termijn kan beginnen. Er zullen nog heel wat plooiën en hobbels gladgestreken moeten worden, waarvan die van de biotoop er maar een is. Bovendien staat de molen op zo'n bijzondere plaats in z'n, zij het gewijzigde, historische setting, dat verplaatsing wel tien keer overmogen moet worden, nog afgezien van het kostenplaatje.

Stichting voor herbouw molen Zemelpolder in Lisse

In Lisse is de Stichting Herbouw molen Lisse opgericht, die via een handtekeningactie peilt of er onder de bevolking een draagvlak is voor herbouw van de in de nacht van 3 op 4 november 1999 afgebrande molen van de Zemelpolder. Tevens wordt aan iedere ondertekenaar gevraagd of zij

bereid zijn minimaal vijf gulden te storten voor de herbouw. De gemeente wil namelijk niet voetstoots tot herbouw overgaan. Er is immers een miljoen gulden mee gemoeid en als de bevolking dan toch niet zo geïnteresseerd is, dan... De ondervzekering van de molen is er ten diepste de oorzaak van dat de herbouw van de molen zo moeilijk ligt. Volgens de heer Kok, de voorzitter van de Stichting heeft de gemeente willens en wetens dit risico genomen in verband met de hoogte van de verzekeringspremie.

Statiegeld voor molen: uw bon is wieden waard

Het systeem is algemeen: bij de inlevering van lege flessen in een supermarkt ontvangt men een bon, waarvan het bedrag bij de kassa in mindering wordt gebracht op de aankopen. In Nieuwerkerk a/d IJssel geven alle winkeliers hun medewerking aan een statiegeldbonnenactie voor de restauratie van de molen Windlust. Bij de plaats waar men in de winkels de flessen inlevert hangt een bus. Het is de bedoeling dat zoveel mogelijk klanten hun statiegeldbon niet bij de kassa inleveren, maar in de bus doen. De winkeliers zorgen ervoor dat het geld van deze bonnen bij de stichting terecht komt voor de restauratie van de molen: een simpele en sympathieke actie!

Rietmaaiër beschadigt molen(restant)

In 1723 werd er onder Ouderkerk a/d IJssel een nieuwe achtkante molen gebouwd voor de polder Berkenwoude. In 1867 kwam daar een stenen baliemolen als bo-

venmolen bij. In 1917 werd het windgemaal opgeruimd, maar beide molens bleven - in geamputeerde staat - staan. De bovenmolen is tot op baliehoogte gesloopt, terwijl de ondermolen zijn kap heeft verloren. In 1968 of 1969 werd het toen nog klokgave achtkant gesloopt in verband met de aanleg van een fietspad. Er bleef alleen nog wat muurwerk van de Molen van Broekhuizen over, zo genoemd naar zijn laatste bewoner. Vervolgens kwam er een picknickplaats en werd het muurwerk geconserveerd. Eind januari gingen twee jongens van 15 en 17 jaar uit Ouderkerk met een rietmaaiër aan de haal, welke zij met een schroeven-draaiër aan de praat kregen. Zij botsten toen uit balorigheid herhaaldelijk tegen het nog aanwezige muurwerk van de ondermolen dat hierdoor ontzet raakte en scheurde. Ook de rietmaaiër raakte beschadigd. De beide jongens hebben het vandalisme bekend en beloofden de schade aan het molenrestant - eigendom van het Hoogheemraadschap van de Krimpenerwaard - te zullen vergoeden.

Woning bij De Vier Winden in Sint Annaland?

De uit 1847 daterende stenen molen van Sint Annaland was sinds 1966 eigendom van de familie Verhage. Aan deze familie is het te danken dat deze in 1952 uitgesloopte molen weer maalvaardig is geworden. Helaas verongelukt eigenaar J. Verhage in 1997 en daarmee verliest de molen zijn molenaar. Zijn erfgenamen wonen elders in het land en kunnen de molen daarvoor niet beheren zoals dat zou moeten. Daarom besluiten zij in mei 1999 de molen te koop aan te bieden voor 165.000 gulden. Er zijn al snel liefhebbers en de heer J. Soffers uit Rotterdam wordt de nieuwe eigenaar. Bij de molen is geen woning en daarom wil Soffers van het pakhuis bij de molen een woning maken. Dat vereist een wijziging van het bestemmingsplan omdat dit de bestemming bedrijven aangeeft. Soffers volgt de opleiding vrijwillig molenaar en wil ook met De Vier Winden draaien. Tot nog toe heeft vrijwillig molenaar Dirk Uyl uit Poortvliet dit gedaan.

Restauratie standerdmolen Retranchement noodzakelijk

Tijdens de laatste controle door de Monumentenwacht in juli 1999 zijn aan de standerdmolen van 'Truzement' flinke gebreken ontdekt. Het is de aanleiding geweest voor de heer A. Basting, gemeenteraadslid van Sluis-Aardenburg, om hierover vragen te stellen aan B & W. Zo zijn de steekbanden slecht evenals het metselwerk van de teerlingen. De zetel is gezakt; om niet te spreken over euvelen als lekkage, roest en houtworm. De Vereniging De Zeeuwse Molens heeft een aantal aanbevelingen opgesteld, die niet alleen de technische staat maar ook het beheer van de molen betreffen. Zo wordt het voorstel gedaan om de molen in een stichting onder te brengen

De standerdmolen van Retranchement.

waardoor een gunstiger subsidieregime ontstaat. De gemeente begint nu in ieder geval met de voorbereiding van een restauratieplan in de hoop dat alle mankementen snel verholpen kunnen worden en molenaar Herman de zo bijzondere standerdmolen weer onbekommerd kan laten malen. Misschien is het wel aardig om ook na te denken over het weer aanbrengen van de in 1948 verwijderde pelsteen met zijn merkwaardige aandrijving en/of het verdwenen koppel blauwe stenen. Het zou zijn molen in zijn beste, vooroorlogse staat terugbrengen.

Proef met nieuwe bestrijdingsmethode bonte knaagkever

Ecogen/Van Lierop heeft een nieuwe bestrijdingsmethode tegen de bonte knaagkever ontwikkeld die zal worden beproefd in de standerdmolen van Sint Annaland. De methode is gebaseerd op verhitting en het onttrekken van zuurstof en lijkt daarmee ten dele gebaseerd op de zogenaamde Wijnese methode van Slegten. De proef wordt uitgevoerd in samenwerking met TNO. Wanneer de bestrijding succesvol blijkt te zijn dan betaalt de gemeente Tholen als eigenaar van de molen maximaal 30.000 gulden. Als de proef mislukt dan kost het de gemeente niets. Wanneer TNO en of Monumentenzorg achten dat de proef te grote risico's meebrengt voor het monument dan zijn de onderzoekskosten voor Ecogen/Van Lierop.

Brabants Molenweekend

In de provincie Noord-Brabant is tot nu toe geen provinciale molendag gehouden. Wel vonden reeds meermalen regionale molendagen plaats, georganiseerd door diverse verenigingen: jaarlijks de West-Brabantse Molendag, en om de paar jaar de Kempische Molendag, de Peellandse Molendag en de Molendag Land van Cuijk. De Brabantse Molensichting heeft nu het voortouw genomen om over de hele provincie een MOLENWEEKEND te organiseren. Uit een gehouden enquête blijkt dat

hiervoor een breed draagvlak is te vinden. Er zullen dan ook molens geopend zijn op zaterdag **of** zondag en een aantal zowel op zaterdag **als** zondag. Welke dat zijn is op dit moment nog niet bekend.

H.P.A. van Erve.

Dure bomen in Huybergen

Molen Johanna in Huybergen, gemeente Hoogerheide, wordt goed verzorgd. Niet alleen het metselwerk van de molen wordt aangepakt (*Molenwereld* 2000-1-7), maar er wordt ook het nodige gedaan aan de windbelemmering, veroorzaakt door enige bomen. In januari ging de Commissie Openbare Werken van Hoogerheid akkoord met een krediet van 27.000 gulden om de populieren te rooien ('de brandnetels onder de bomen' volgens een molenambtenaar). Hier blijkt wel uit dat men ook om financiële redenen beter niet kan wachten tot de bomen groot zijn en dan pas te klagen over windbelemmering, slechte biotoop en niet kunnen draaien. De commissie had met het rooien van de bomen geen moeite, al vond het D'66-raadslid E. Meijer Drees dat er maar een elektromotor in de molen moest komen dan 'ben je van een hoop ellende af'.

Zwartenbergse Molen in de steigers

De Zwanenbergse Molen is de enige maalvaardige poldermolen op het vasteland van Noord-Brabant, een kast van een stenen molen. De molen wordt prima onderhouden, maar dat is geen garantie voor het sluipend bederf dat zo veel stenen molens bedreigt: vochtdoorslag. Dat is voor deze molen al een 'probleem met een baard': de romp is in het verleden niet van weelde geteerd. Tot overmaat van ramp

Wintersfeer rond de Zwanenbergse Molen bij Leur: wit en zwart.

treedt er scheurvorming op, waardoor het water nog makkelijker in de baksteen dringt. Eruit is moeilijker, omdat de teerlaag uitwasemen belemmert. Het resultaat is een natte romp en dat vraagt weer om de zusjes zwam en schimmel die in de Zwartenbergse Molen ook gezelschap hebben gekregen van nicht wurm, houtworm wel te verstaan. In het najaar van 2000 wordt er dan ook begonnen met een grote beurt om een einde te maken aan alle euvelen. Daar behoort ook onderzoek naar de fundering toe plus zo nodig funderingsherstel. De vier grote verticale scheuren in de romp hebben ook hun oorzaak. Verder wordt dan de teerlaag verwijderd, waarna het metselwerk onderhanden wordt genomen. Vervolgens krijgt de molen een jaartje rust zodat het uurwerk kan uitdampen. Dan komt er een nieuwe dampdoorlatende coating op de romp en worden de balklagen, zolders en trappen onderhanden genomen. Het is zodoende wel 2002 al eer de Zwartenbergse Molen de elementen kan trotseren.

Nieuwe plaats voor ijzeren watermolentje in Wouw

Bij de ruilverkaveling in 1994 verdwenen de laatste twee 'schrikmolentjes', zoals ze eens in een jaarboekje van De Hollandsche Molens genoemd werden. Een halve eeuw later kijkt men er toch weer anders tegen aan. In plaats dat men blij is dat deze door molentiefhebbers destijds verachte molentjes verdwijnen worden ze gekoesterd. Sinds 1994 is de Heemkundekring De Vierschaer eigenaar van de molentjes. Nog in hetzelfde jaar is er een herplaatst aan de Molensingel achter de dierenkliniek, terwijl het andere molentje is opgeslagen. Een van de leden van De Vierschaer heeft dit inmiddels opgeknapt en nu wordt de molen herplaatst aan het verbindingspad tussen de Bulkstraat en de Roosendaalsebaan, niet ver van het andere molentje.

Opening molen Beegden uitgesteld

De standerdmolen van Beegden zou, na de onlangs begonnen restauratie, in mei weer in bedrijf gesteld worden (*Molenswereld* 2000-1-7). Dat gaat niet door, omdat men ook de schuur bij de molen eerst wil restaureren en het lukt niet om die in mei klaar te hebben. Deze schuur gaat dienst doen als ontvangst- en expositieruimte voor bezoekers aan de molen. De opening is nu na de zomervakantie gepland. Een stichting zal de molen in de toekomst beheren.

Licht op Sint Hubertus

Dankzij een subsidie van 50.000 gulden van de Europese Gemeenschap kan de schitterend op het plateau van Schimmert gelegen standerdmolen Sint Hubertus in Kleingenhout, gemeente Beek, in de schijnwerpers worden gezet. Tevens komt er een

schuilhut voor bezoekers bij de molen, terwijl de hekken rond de molen vernieuwd worden. Lange tijd werd gevreesd dat deze molen moest verdwijnen voor aanleg van een nieuwe landingsbaan bij het vliegveld Maastricht-Aachen. Nu de aanleg van de baan kon men deze voorzieningen bij de molen treffen.

De korenmolen van Heythuysen.

Restauratie korenmolen Heythuysen rond

Het kostenplaatje voor de restauratie van de molen Sint Anthonius in het Limburgse Heythuysen, sinds 1969 gemeenteeigendom is rond. Vorig jaar kwam er een kink in de kabel over een bedrag van 170.000 gulden dat nodig is voor het herstel van het metselwerk. De gemeente en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg hebben daarover overeenstemming bereikt zodat niets een restauratie meer in de weg staat. De totale kosten worden geraamd op 450.000 gulden, waarin rijk en provincie 308.000 gulden bijdragen en de gemeente 108.000 gulden. Het gemeentebestuur wil voor het restant een beroep doen op andere fondsen.

Hopelijk betreft men in het restauratieplan ook de regeling van de molenbiotop, want die is niet geweldig met name door uit de kluiten gewassen bomen.

De Heythuysen molen werd laatstelijk beroepsmatig bemalen door de Gebr. Coenen. Coenen speelde een vooraanstaande rol in het organisatieleven van de beroepsmolenaars, te weten de RK Molenaarsbond Sint Victor en later de NIMO.

Restauratie Friedese Molen begint mogelijk dit jaar al

De gemeente Roggel en Neer is optimistisch gestemd over de restauratie van de Friedese Molen in Neer, sinds tientallen ja-

ren een crepeergeval onder de Nederlandse watermolens. Dit optimisme stoelt op het overleg met Monumentenzorg over de molen. B & W hebben eind vorig jaar de opdracht verstrekt tot het opstellen van een plan voor een stuw bij de molen. Dit plan moest nog voor 2000 ingeleverd zijn bij Monumentenzorg. De totale kosten voor de molen worden geraamd op 2,7 miljoen gulden, waarvan 1,5 miljoen voor de stuw en de verder noodzakelijke waterwerken. De eigenaar van de molen is bezig om in overleg met gemeente en het plaatselijke Actiecomité Friedesse Molen dat zich al jaren inspant voor de molen een stichting op te richten die de molen gaat beheren. De molen was tot 1958 in bedrijf: toen kocht het Waterschap Midden-Limburg de stuwrechten. De stuw werd gesloopt en de Neerbeek 'genormaliseerd'. In 1972 werd de molen met het imposante woonhuis op de rijksmonumentenlijst geplaatst.

Restanten van watermolen in Tienray opgegraven

Begin februari stuitte men bij Tienray, ten zuidoosten van Venray, bij graafwerkzaamheden voor het verleggen van de Groote Molenbeek bij toeval op de resten van een watermolen. In 1339 wordt voor het eerst een molen in Tienray genoemd. De laatste eigenaresse is barones De Cocq van Haefden, geboren Mackay geweest, die ook de windmolen van Blitterswijck en de watermolen van Meerlo in eigendom heeft. Zij laat de vervallen molen volgens Van Bussel (*De Molens van Limburg*, pag. 589) tussen 1840 en 1850 afbreken. De topografische kaart van 1842/1843 toont de molenkolk nog wel, maar geen molen meer.

Toch zou dit niet de molen betreffen waarvan nu de resten opgegraven zijn; mogelijk een voorganger ervan. De omstreeks 1840 verdwenen molen moet namelijk dicht bij het dorp gelegen hebben.

Bij het graafwerk nu heeft men een 25-tal palen gevonden en een houten as die voor het rad geweest zou zijn. De heer W. Nabben van de Heemkundevereniging Meerlo-Wanssum dateert de as op de veertiende eeuw. Dit is wel heel erg oud voor zo'n aan slijtage onderhevig molenonderdeel. De provinciale archeoloog A. Horbach vindt dat alles ter plaatse behouden moet blijven en moet worden ingepast in de Molenbeek die zijn oude kronkelende loop herkrijgt. Nabben heeft nu al voor een informatiebord bij de molenlocatie gezorgd. De Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in Amersfoort zal onderzoek uitvoeren om de ouderdom van de molenresten vast stellen.

Nieuwe eigenaar voor Fransche Molen in Valkenburg

De Franse Molen op de Geul in Valkenburg aan de Lindenlaan is een van de bekendste watermolens van Nederland. Meer dan een eeuw is aan deze molen de naam Caselli verbonden geweest. De Caselli's wa-

De Fransche Molen in Valkenburg in augustus 1978.

ren sinds 1899 eigenaar en daarvoor pachter. Aan dit Caselli-tijdperk is nu een einde gekomen, doordat de familie de molen verkocht heeft aan projectontwikkelaar Roks en Eurlings. De molen is al jaren buiten bedrijf en er was een restaurant in gevestigd dat inmiddels alweer een jaar of tien is gesloten. De projectontwikkelaar wil de molen restaureren en een nieuwe bestemming geven. Zo wil de aangetrokken architect Theunissen het pand opsplitsen in vier luxe koopwoningen. Tevens wordt er gedacht aan een winkel of horecagelegenheden of zelfs meerdere winkeltjes op de begane grond in het hoofdgebouw. Met de herinrichting en restauratie van de molen is naar schatting tussen de vier en de vijf miljoen gulden gemoed. De molen moet na het herstel weer kunnen draaien. Inmiddels hebben zich al gegadigden gemeld.

10e internationale molensymposium in Virginia, Verenigde Staten

Dit jaar is het de tiende keer dat er een internationaal molencongres wordt georganiseerd en het is de eerste keer dat dit buiten Europa plaatsvindt. Het eerste congres vond plaats in 1965 in Portugal en het voorlaatste congres werd in 1997 in Hongarije georganiseerd.

Het is niet makkelijk de sfeer van een molensymposium via papier over te brengen op iemand die daaraan nog nooit eerder heeft deelgenomen. De sfeer is heel anders dan op een congres waar de deelnemers komen vanuit hun beroep. De sfeer is heel open en voor ieder is plaats, je hoeft dus beslist geen groot deskundige te zijn. De meeste deelnemers zijn dat ook niet. Veel deelnemers beschrijven het symposium als een soort "onderdompeling". Het symposium, dat wordt georganiseerd door de internationale molenvereniging TIMS, zal worden gehouden van 16 tot en met 24 september 2000. De bijeenkomst vindt plaats in het statige Stratford Hall, een fraai 18e-eeuws landhuis in klassiek - Amerikaanse stijl. Stratford Hall is gelegen op circa twee uur rijden van Washington. Op het landgoed bevindt zich ook een (werkende) watermolen.

De molensymposia kennen een min of meer vast patroon. Ongeveer de helft van de tijd wordt besteed aan bijeenkomsten waarin lezingen over de meest uiteenlopende molenonderwerpen worden gehouden. De presentaties gaan uiteraard vaak vergezeld van dia's en het is mogelijk om over de gepresenteerde onderwerpen te discussiëren. Er is ook een dagdeel gereserveerd om naar keus te besteden.

De andere helft van de tijd bestaat uit excursies. Voorzien is onder meer een drie-daagse excursie naar de staat Pennsylvania, op enkele uren rijden van Stratford, waar nog een vrij groot aantal heel originele 18e en 19e-eeuwse watermolens is te vinden. Het zijn vooral korenmolens, maar we zullen ook allerlei andere functies te zien krijgen: ijzer- en zaagmolens, houtbewerking, boerenmolens, enz. Voor minder in molens geïnteresseerde partners wordt tijdens de lezingensessies veelal een alternatief programma georganiseerd.

De eerste en laatste dag worden gebruikt voor aanmelden en vertrekken, er is dan verder geen programma buiten het avondeten respectievelijk het ontbijt.

Het maximaal aantal deelnemers is 100, deelnemers worden geregistreerd in volgorde van binnenkomst. Het symposium staat open voor leden van TIMS met maximaal één gast per lid. Geïnteresseerden die nog geen lid zijn van TIMS kunnen voor aanmelding alsnog lid worden.

De spreektaal is in principe Engels, maar er zijn voldoende Nederlanders aanwezig om degenen die deze taal minder makkelijk beheersen bij te staan.

De kosten voor dit 8 dagen lange, volledig verzorgde congres, inclusief transport, overnachting (in goede accommodaties, veel beter dan gedurende de afgelopen twee symposia) en maaltijden bedragen \$ 850,-. Tegen bescheiden meerkosten kunt U vanaf de luchthaven van Washington worden opgehaald en weggebracht. De echte diehards hebben nog de keus uit een drietal "presymposium excursies", die alle een kleine week duren en in de week voorafgaand aan het symposium plaatsvinden. Er zijn verschillende mogelijkheden: in Virginia, in de Mid-West en in Texas. De laatste excursie is geheel gewijd aan windmotoren en windmotor-musea.

Heeft U interesse? Zolang het getal van 100 deelnemers nog niet is bereikt kunt U zich aanmelden, mits vóór eind april. Nadere inlichtingen bij Yolt IJerman, Wjitteringswei 116, 8495 JT Aldeboarn, tel.: 0566-632089, E-mail: y.ijerman@sbb.agro.nl.

TIMS/Yolt IJerman.

Nieuwe serie ansichtkaarten Stichting Levende Molens

De Stichting Levende Molens (Nederland) heeft opnieuw enkele fraaie ansichtkaarten in kleur heeft uitgegeven. Het betreft historische opnamen van eind jaren vijftig begin jaren zestig, van Nederlandse windmolens die intussen zijn verplaatst, onttakeld of geheel verdwenen. (Fotograaf: M. van Hoogstraten)

Het betreft:

- Serooskerke (Zld.) - achtkante grondzeiler De Hoop in de zeilen op zijn vorige standplaats (!) Deze molen werd in 1985 verplaatst en gerestaureerd.
- Kortgene (Zld.) - stenen stellingmolen De Korenbloem, die in 1972 werd onttakeld. De romp bestaat nog.
- Lewedorp (Zld.) - stenen stellingmolen De Oranjemolen, die in 1973 werd onttakeld en nadien vrijwel geheel gesloopt. Op deze kaart zien we nog het wieksysteem Van Riet en restanten van zelfziching op de buitenroede.
- Axel (Zld.) - stenen bergmolen De Korenaar, die enkele maanden na deze opname zonder vergunning werd afgebroken.
- Drunen (NB) - stenen bergmolen Hertogin van Brabant kort na de laatste restauratie. Momenteel is deze molen ernstig in verval.
- Overschie bij Rotterdam (ZH) - stenen stellingmolen De Hoop, grotendeels gesloopt in 1971 in verband met vliegveld Zestienhoven. Een restant van de romp bestaat nog. De onderdelen werden gebruikt bij de bouw van molen De Speelman.
- Middelhamis (ZH) - stenen stellingmolen De Dankbaarheid, afgebroken in 1965.
- Goldschalkoord (ZH) - stenen grondzeiler, onttakeld in 1998. De romp bestaat nog.
- Maarssen (U) - achtkante stellingmolen De Hoop, onttakeld in 1954 en geheel afgebroken in 1968. De opname toont de romp met kap, maar zonder wieken en stelling.
- Varsselder (G) - stenen grondzeiler, onttakeld omstreeks 1973. De romp is nog aanwezig.
- Nijkerk (G) - zeskkante stellingmolen De Holkermolen, die in 1976 geheel door brand werd verwoest.
- Heeten bij Raalte (Dv) - achtkante stellingmolen, die in 1972 werd onttakeld en waarvan de romp in 1993 werd gesloopt.

De reeks van 12 kaarten kost f 13,50 inclusief de verzendkosten en kan worden besteld door overmaking op giro 41902 of bank 861.888.049, allebei op naam van Stichting Levende Molens, Vincentiusstraat 7, 4701 LM Roosendaal.

Voor telefonische inlichtingen kan men contact opnemen met (0165) - 56.90.60.

Voor belangstellenden van buitenlandse kaarten vermelden we nog, dat er ook een serie van 12 Belgische molens is verschenen. Dit betreft echter nog bestaande windmolens, waaronder de unieke vizejzelpoldermolen van De Moeren bij Veurne, de

Molen De Hoop in Serooskerke nog in bedrijf voor de verplaatsing; een van de kaarten van de Stichting Levende Molens.

standerdmolen van Wannegem-Lede en de beltmolen van Westmalle.

Ook deze serie kost f 13,50 - verzendkosten inbegrepen.

Graag bij uw betaling vermelden, of u de reeks Nederlandse, dan wel Belgische kaarten (of beide) wenst te ontvangen.

Stichting Levende Molens.

in 't kort:

- Op 2 februari is de kap geplaatst op de korenmolens van **Hernen**, welke wordt geres-taureerd door molenmaker Coppes uit Bergharen en eigendom is van het Geldersch landschap.

- Op dinsdag 8 februari werd de kap geplaatst op de romp van de molen van **Axel**. Prins Claus is gevraagd de in 1750 en in 1911 onttakelde molen medio oktober in bedrijf te stellen. In het volgende nummer meer bijzonderheden.

- Piet Kruisenga uit Rijen is door de gemeente Oosterhout benoemd als opvolger van vrijwillig molenaar Van Kuik op de molens van **Den Hout**.

- De gemeente Moerdijk maakt geen ge-

bruik van haar eerste recht van koop voor de molen in **Zevenbergen** (zie *Molenwereld* 2000-2-33). Dit betekent dat Toonders Beheer de molen vrij kan verkopen, al zijn daar wel voorwaarden aan verbonden.

- Molenaar Wiel Nijs verkoopt vanwege zijn leeftijd de molen c.a. aan de Suffolkweg in **Weert** die zijn grootvader in 1884 liet bouwen.

- In januari is de Nederlandse Vereniging Diervoederindustrie officieel van start gegaan, de samenvoeging van de FNM en de FOOM (Federatie Overleg Orgaan Mengvoederindustrie). De FNM is via de NIMO ontstaan uit de molenaarsbonden ANMB en Sint Victor.

Molenkalender

4 maart Jaarvergadering van Vereniging De Hollandsche Molen in het RAI-congrescentrum te Amsterdam.

10 maart Contactavond Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Noord-Holland in sportcomplex Hoornse Vaart; onderwerp: molenbiotoop.

11 maart Molentoogdag provincie Noord-

Holland in molen De Schoolmeester Westzaan.

18/19 maart Open dag Vereniging De Zaaansche Molen in papiermolen De Schoolmeester, Westzaan.

26 maart West-Brabantse Molendag.

15 april Molenruilbeurs in de recreatieruimte van de Bethelkerk in Utrecht.

27 mei Molendag Noord- en Zuid-Beveland.

24 juni Molendag Tholen en Sint Philipsland

24/25 juni Brabants Molenweekend.

29 juli Molendag Schouwen-Duiveland.

26 augustus Molendag Zeeuwsch-Vlaanderen

30 september Molendag Walcheren.

22 oktober Molendag Alkemade-Jacobs-woude-Rijnwoude-Zoeterwoude.

4 november Molenruilbeurs in de recreatieruimte van de Bethelkerk in Utrecht.

Tentoonstellingen

Vanaf 11 september 1999 'Nieuwerkerk molendorp' in Oudheidkamer Nieuwerkerk a/d IJssel.

Evert Smit; ter nagedachtenis

Na een langdurig ziekbed overleed op 15 december 1999 de heer Evert Smit. Laatstelijk woonde hij in Schoorl, alwaar hij op 79 jarige leeftijd het tijdelijke met het eeuwige vervisselde.

Vele lezers zullen herinneringen aan Evert hebben. Met het ter hand nemen van het toetsenbord om op verzoek van de redactie ook in dit blad stil te staan bij het heengaan van Evert komen vele gedachten boven. Direct in het oog lopende zaken daarbij zijn: de verenigingen De Zaaansche- en De Hollandsche Molen, het Gilde van Vrijwillige Molenaars, examinerator vrijwillige molenaars, biotoopwachterij, Stoere Werkers en toegewijd man en vader. Persoonlijk stonden we vanaf het begin van de 70-er jaren in contact met Evert. Woonachtig in de schuur van De Kat aan de Zaanse Schans werden intensief contacten met de buitenwereld en met name de molenwereld onderhouden.

Zijn molenliefde was hem als het ware met de paplepel ingegoten. Immers zijn vader, Evert Smit sr., was één der oprichters van De Hollandsche Molen in 1923. Evert sr. maakte ook deel uit van dat bestuur. Evert jr, zoals hij zich steeds bleef noemen, had ook zitting in het bestuur van de vereniging de Zaaansche Molen. In 1978 leerde hij zijn toekomstige- vrouw Uschi Misch kennen, die in die tijd het molennuseum in Koog aan de Zaan runde. In dat opzicht was Evert een laatbloeiër. Maar daarbij kan gesteld worden dat hij die periode van het begin af geweldig intensief en bewust beleefde. Toen de komst van zijn eerste kind en daarmee zijn nageslacht zich aandienende kon hij samen met Uschi zijn geluk niet op. Met toewijding stelde hij zijn kennissen daarvan op de hoogte.

Nu is het woord toewijding een kenmerk dat direct

Evert Smit (r) in 1996 bij de presentatie van de videofilm Stoere Werkers met links mevrouw Marjolein Rohde van het Nederlands Filmarchief en in het midden Tatjana Roosdorp, de dochter van de filmer Roosdorp.

aan Evert gekoppeld kan worden. Wie hem gekend heeft kan dit beamen. Hij deed iets niet ten dele, maar met overgave. Voor mensen die minder bevolgen waren dan hij was dat niet altijd gemakkelijk. Anderzijds was het die bevolgenheid die Evert als 'onze' Evert kenmerkt. Ook het succes om de Kalverpolder in de Zaan te vrijwaren van bebouwing is wellicht te danken aan die bevolgenheid en vasthoudendheid. Dit gepaard gaande met de gave van het op levende wijze kunnen overbrengen van gebeurtenissen.

In die zin herinneren we de soms 'langdurige' maar gezellige vergaderingen van het bestuur van het Gilde van Vrijwillige Molenaars. Toewijding is ook terug te vinden in de film *De Stoere Werkers* uit de jaren twintig van de vorige eeuw. Feitelijk is de film door Evert herontdekt. Die film is door hem vele malen van commentaar voorzien bij zijn vele optredens in het land. Uiteindelijk is de film

uitgekomen op video, daarbij ingesproken door Evert.

Het signaleringsysteem om de omgeving van molens te beschermen tegen ongewenste invloeden die de beleving van de molens zouden aantasten en de werking belemmeren is door Evert opgezet, en meer nog, vele jaren op gang gehouden. Al ras werd het woord 'molenbiotoop' ingevoerd, indachtig aan de fauna. Het verslinden van de Staatscourant stond wekelijks als vast hoofdmenu genoteerd.

Hoewel in de praktijk veel bouwgevallen reeds in een vergevorderd stadium verkeerden, bleek het signaleringsysteem op zich een positief effect te sorteren. Ook hier bleek het enthousiasme van Evert een belangrijke motor om mensen en instanties in beweging te brengen.

Vaak schreef hij een krabbel op de achterzijde van de aankondigingen uit de Staatscourant; meestal betrof het molen(biotoop)problemen, soms waren dat ook persoonlijke dingen, zijn gezin betreffende. De instandhouding van dat signaleringsysteem vergde veel tijd voor Evert en zijn gezin. Een verdienste die zich moeilijk laat uitdrukken in woorden.

Op zaterdag 18 december 1999 vond de uitvaart plaats. In de Joannes de Doperkerk vond een afscheidsdienst plaats waarna dr. E. Zwijnenberg namens de molenwereld op de verdiensten en vooral op de persoon Evert Smit inging. De begrafenis had plaats op de Algemene Begraafplaats in Schoorl, die gelegen is direct naast molen Kijkduin en die met zijn rouwstand onze gevoelens vertolkte.

Met Evert Smit heeft de molenwereld een markant persoon verloren. Daarbij denken we tegelijkertijd aan 'zijn' Uschi en de kinderen Afke, Janneke, Nieske en Evert-Hendrik. Voor hen zijn bloedbanden afgebroken. Wij wensen hen kracht toe dat verlies te dragen met de geloofsverwachting waarvan de rouwbrief getuigt.

G. Ottevanger

Alle zeilen bij!

Het eerste, nu afgesloten, restauratie-offensief van de Rijnlandse Molenstichting is dankzij de inspanningen van de stichting, particulieren en overheden, van molenmakers en molenaars, een weergaloos succes. Molens die soms al tientallen jaren vrijwel perfectiefloos stonden te verkommeren malen weer. Een in dubbel opzicht fundamentele aanpak is niet geschuwd. Toch is er geen tijd om op de lauweren; hoe verdiend ook, te gaan rusten. Er wacht meer: alle zeilen bij!

Het was met de beschikbare middelen niet mogelijk om direct het hele wenselijkste aan te restaureren molens af te werken. Er waren toch al miljoenen gulden mee gemoeid. Zo bleef de Nieuwe Hofmolen zonder binnenwerk en kon dus niet echt malen. Daardoor bleef de Boterhuismolen een reus op leren voeten en konden meerdere molens onvoldoende water verzetten omdat hun scheprad of vijzel niet diep genoeg meer in het (verlaagde) polderwater stak.

Aan de andere kant is de uitgevoerde aanpak door de Rijnlandse Molenstichting op een wonderbaarlijke manier beloond. Zowel in 1998 als in 1999 wordt laag Nederland getroffen door extreme regenval. Hier en daar dreigen grote problemen te ontstaan omdat de poldergemalen het water moeilijk de baas kunnen. In Rijnland verlenen de maalvaardig geres-taureerde molens welkome bijstand, mede dankzij de inzet van de vrijwillige molenaars en, niet te vergeten, de krachtige wind. Het water vliegt her en der de molens uit, als in de dagen van weleer. Het laat zien, dat het zorgen voor molens niet alleen een zaak is van nostalgie, romantiek, cultuurbehoud, recreatie of landschapsschoon, maar wel degelijk - zelfs veel- praktisch nut heeft. Het waterschap De Oude Rijnstromen heeft niet alleen geprofiteerd van deze herboren molens, maar deze rol ook erkend door structureel bij te dragen in het onderhoud van de molens als reservegemalen. De molen-glorie van Rijnland herleeft weer!

Alle zeilen bij

Natuurlijk vormen de ervaringen van nat 1998 en nat 1999 een stimulans om op de ingeslagen weg voort te gaan. Lang niet alle molens kunnen, om hierboven genoemde redenen hun beste beentje voor zetten. Vandaar, dat bij het ten einde komen van het eerste restauratie-offensief in 1999, al direct de basis wordt gelegd voor een tweede. Tijdens de molenaarsavond op 11 juni 1999 zet voorzitter Loek Dijkman de plannen uiteen voor het tweede offensief: 'Alle zeilen bij'. Hij somt dan een groot aantal molens op waaraan gewerkt gaat worden (Zie *Molenwereld* 1999-9). De totale kosten worden geraamd op zo'n 3.500.000 gulden, waarvan bijna 1.500.000 gulden in kas is. Men hoopt het werk allemaal in vier jaar tijd uitgevoerd te hebben! Daar moeten inderdaad alle zeilen voor bijgezet worden.

Het kan alleen maar een succes worden, net zo als het vorige offensief, als particulieren en overheden er gezamenlijk de schouders onder zetten. Als de een naar de ander wijst en vervolgens niets doet dan laat de uitkomst zich raden: geen malende Boterhuismolen, geen malende Nieuwe Hofmolen en geen goed werkende Zweilandermolen, geen..., geen... Juist het weten te koppelen van overheids- en particuliere middelen verklaart het succesvolle optreden van de Rijnlandse Molenstichting. Zo worden er dit jaar alleen al in de gemeente Warmond drie molens maalvaardig gemaakt, waarmee ruim een miljoen gulden is gemoeid.

De Nieuwe Hofmolen in Warmond tijdens de ingebruikstelling na het draaivaardig maken op 16 september 1994. De molen kan nog geen water opmalen uit de tocht van de molen; binnenkort wel.

Zweilander Molen

Op dit moment wordt er gewerkt aan de vijzel van de Zweilander molen. Dit is een wipmolen met een vijzel, die al sinds 1968 eigendom van de stichting is. Het is een prachtige molen in een schitterend open weidelandschap; Rijnland op zijn best. In het vorige offensief is de eigenlijke constructie van de molen aangepakt, waardoor er weer onbekommerd gedraaid kan worden. Malen ligt moeilijker, omdat door de verlaagde polderwaterstand de vijzel niet diep genoeg meer reikt. Er moet als het ware een stukje uitgebreid worden, maar met staal gaat dat niet zo makkelijk. Het verlengen van de vijzel is niet genoeg, ook de vijzelgoot moet verlengd worden. Dat komt neer op beton- en metselwerk en uiteraard alles wat er meer voor nodig is. Er wordt nu druk aan deze molen gewerkt en als alles naar wens verloopt dan kan molenaar Kees de Haas binnenkort de Zweilander Molen weer bemalen zoals het behoort: de gang erin en het water eruit. Kees zal ongetwijfeld proberen om niet allen het water in de polder op peil te houden, maar ook zijn reputatie als een van de meest draaiende molens van Rijnland, ja zelfs van Nederland.

De Nieuwe Hofmolen

Deze wipmolen bemaalde oorspronkelijk de zuidelijker gelegen Veerpolder. Daar raakte hij zo ingebouwd dat hij zijn functie verloor en zijn dagen verdeed als verga-derruimte. Op het bovenwiel na raakte hij ook al het binnenwerk kwijt. De Veermolen was dus, wat je noemt, een verstikte molen, of anders: een tuinkabouter.

De wip verdiende beter en zodoende kreeg hij in 1981 een plaatsje aan de Sprietlaak op de plek waar tot 1944 de iets kleinere wipmolen van de Hofpolder had gestaan. Deze molen zou volgens het verhaal in een nacht als brandhout gesloopt zijn (hongerwinter!). Tijdens het eerste restauratie-offensief is de molen wel draaivaardig gemaakt, maar malen is er nog niet bij, omdat hij nog geen binnenwerk heeft. Als deze molen dit jaar weer echt malend is te zien dan zullen er maar weinig mensen zijn die zich zo de oude Hofmolen of de Veermolen kunnen herinneren.

Boterhuismolen

De Boterhuismolen is het meeste werk. Zo voor het oog staat de molen er goed bij, maar dat is eigenlijk maar schijn. Beter gezegd: de gebreken lopen niet in het oog, omdat ze voor een groot deel onder de grond zitten. De verlaging van het polderpeil, onmisbaar voor het boerenbedrijf, heeft er niet alleen voor gezorgd dat het scheprad in deze mooie stenen molen uit 1744 aan de Zijl onvoldoende in het water steekt en daardoor veel te weinig water opvoert, maar ook dat de houten fundering onder het metselwerk is gaan rotten omdat die niet helemaal meer onder het grondwater stond. Dat leidt op korte of langere termijn tot verzakkingen en scheuren van de gemetselde romp; anders gezegd een regelrechte aanslag op het voortbestaan van de molen zelf.

De malende Zweilander Molen (foto Kees de Haas).

De Boterhuismolen is weer draaivaardig: 21 september 1996. Op het eerste gezicht wijst niets erop, dat nog een veel groter karwei wacht om hem echt molen te laten zijn.

In februari is de restauratieopdracht de deur uitgegaan die voorziet in het maken van een geheel nieuwe, betonnen fundering onder de molen en het verdiepen van het scheprad, waardoor hij, na gereed komen, weer een effectief reservegemaal is. De aard en omvang van het werk laat zich vergelijken met het herstel van de Waterloosmolen, zoals beschreven in *Molenwereld* 1998-3. De kosten voor de Boterhuismolen worden geraamd op ongeveer 650.000 gulden. Wie denkt dat dit soort operaties wordt betaald door 'Monumenten-zorg' heeft het mis, ook al draagt het rijk er welzeker in bij. De restauratie van de molen kan alleen maar plaats vinden doordat zestig procent (vier ton!!!) van de restauratiekosten wordt opgebracht door welwillende particulieren, bedrijven en particuliere organisaties zoals het VSB-fonds Den Haag en omstreken; zonder hen geen werkende Boterhuismolen!

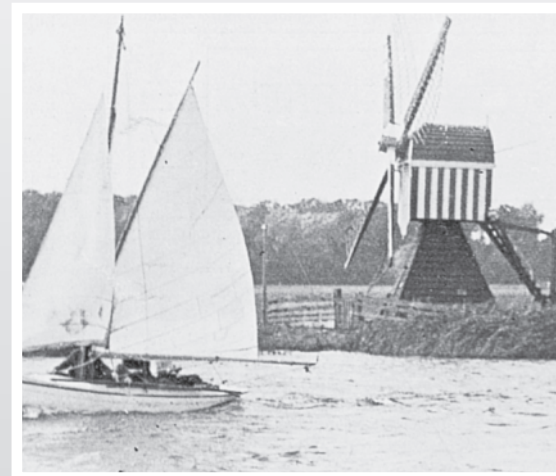
De Veendermolen

De Veendermolen bij Roelofarendsveen is een merkwaardige molen. Op een afstand lijkt hij met zijn holle zeeg van de romp een houten, met riet gedekte molen. Toch is de romp helemaal van steen. Eerder stond hier inderdaad een houten achtkant, gebouwd in 1830 voor de droogmaking van een deel van de Veenderpolder. Deze molen hield het bijna een eeuw uit en werd in 1926 vervangen door een dieselgemaal in de molenstomp. Het dieselgemaal bleek ook niet alles te zijn en nog geen tien jaar later besloot het polder bestuur om de windmolen weer in ere te herstellen. Het restant van het oude achtkant werd gesloopt en er werd een nieuwe ronde stenen romp gemetseld. Voor de completering maakt men gebruik van kap, as en roeden etc. van de achtkante molen van de Noordeinder- en Geerpolder bij Langeraar, die toen grotendeels werd gesloopt. De nieuwe Veendermolen

werd op 10 december 1934 in bedrijf gesteld. Nu bemaalt vrijwillig molenaar Pieter den Haan de molen met verve. De Veendermolen heeft ook te kampen met een te kort geworden vijzel door het verlaagde polderpeil. De verlenging van de vijzel is inmiddels gereed en er wordt gewerkt aan het vervangen van de kapbedekking, uniek, van koperen platen. De molen moet voor de zomer klaar zijn.

De Stommeermolen

De Stommeermolen bij Aalsmeer is een echte Rijnlandse molen, maar staat wel in de provincie Noord-Holland. Op de plaats van deze molen stond een van de oudste vijzelmolens van Nederland, gebouwd in 1650. Die brandt op 4 december 1919 na blikseminslag af. Molenaar Arie Zwartendijk zet de molen voor de bui stil, maar na een oogverblindende bliksemschicht en een oorverdovende knal zakt de bui snel af en wordt de vang weer gelicht. Als vader en zoon Zwartendijk de molen iets verkruien komt moeder Zwartendijk waarschuwen dat de molen boven in brand staat. Dan mag niets meer baten: de molen gaat al malend brandend ten onder. Het polderbestuur besluit daarna toch om de windmolen te herbouwen: 'met een machine gaat geen spetter water de polder uit zonder dat het geld kost en wind krijgen we voor niks'. De polder koopt dan molen Nummer 1 van de Griet- en Vriesekooppolder, laat die afbreken en in Aalsmeer herbouwen. De ingelanden van de polder hebben niet veel geluk met de nieuwe vijzelmolen. De begroting wordt met 5000 gulden overschreden en bovendien is de molen 'zwaarmoedig': hij loopt zwaar aan. Al vrij snel, op 24 december 1928, breekt de as en valt het kruis de molen uit. Persoonlijke ongelukken doen zich niet voor, maar het polderbestuur heeft zijn lesje geleerd: geen windmolen meer. De vijzel en de spil gaan eruit en een elektrisch gedreven centrifugaalpomp komt erin. Op aandrang van de gemeente wordt de molen in 1929 uitwendig hersteld,

De in 1944 verdwenen molen van de Hofpolder met zijn merkwaardige kop: de zebra onder de molens.

De malende Veendermolen.

maar draaien is er niet bij en malen kan al helemaal niet meer. In 1987 gaat de Stommeermolen naar de Rijnlandse Molenstichting, die de molen weer draaivaardig laat maken. Dan komt de Stommeermolen na zestig jaar weer in beweging en het is een genot om die grote kast in beweging te zien, maar malen, nee...

Juist daaraan wordt nu in opdracht van de Rijnlandse Molenstichting hard gewerkt. De provincie Noord-Holland heeft uit een speciaal potje, de zogenaamde FINH-gelden vier ton hiertoe beschikbaar gesteld. Verder hebben de gemeente Aalsmeer, het waterschap, het Schipholfonds, het Prins Bernhardfonds enz. ook de beurzen getrokken. De bewoner/molenaar, de Zuid-Hollandse molenambtenaar Jan Hofstra zal in samenwerking met de molenmakers er wel voor zorgen dat de zwaarmoedigheid niet voor de tweede keer een kans krijgt. De inbedrijfstelling van de molen vindt wellicht nog voor de bouwvakvakantie plaats en dan zal de Stommeermolen dankzij de inspanning en medewerking van velen voor het eerst in ruim zeventig jaar weer echt kunnen malen. Voor het laatst was dat op 24 december 1928.

Zuidwijkse Molen

Op het grondgebied van Wassenaar staat, heel afgelegen, klein, maar fijn, de Zuidwijkse Molen. Hij is sinds 1972 eigendom van de Rijnlandse Molenstichting die er niet direct gelukkig mee is, want de stichting is nog geen twee maanden eigenaar of de molen brandt op 2 september 1972 uit als gevolg van brandstichting. De schade wordt in 1976/1977 ongedaan gemaakt. In december 1993 zet vrijwillig molenaar Klören de molen stil. De roeden zijn te slecht geworden en er moet nog meer aan de molen gebeuren. Daarover wordt al gepraat vanaf 1988. De kosten worden geschat op twee ton. De restauratieproce-

Er was in 1999 ook triest molennieuws uit Rijnland: het afbranden van de molen van de Zemelpolder in Lisse.

dure verloopt uiterst moeizaam; zelfs zo dat de Rijnlandse Molenstichting de molen voor een gulden aanbiedt aan de gemeente; dan zoekt die het maar verder zelf uit. Dankzij een anonieme gift is het toch mogelijk om het molentje, dat dan al jaren met één roe staat weer maalvaardig te maken. Het gevlucht en de staart worden dan in 1997 gerestaureerd en het metselwerk opnieuw gevoegd. Dan wacht nog steeds het verdiepen van het scheprad voor het verlaagde polderpeil. Daar wordt dan binnenkort aan begonnen en dan kan de molen als vanouds weer de polder bemalen.

Hoop doet leven

De overplaatsing van de molen Hoop doet leven van de voormalige polder Kamphuzen in Rijnsburg naar de Elsgheester polder in Voorhout was dankzij het spectaculaire transport het sensationele molennieuws van 1999. Het haalde de TV in binnen- en buitenland. Er is inmiddels stug doorgewerkt om de molen op zijn nieuwe plaats maalvaardig te laten zijn. Daarbij is de molen zelf niet het grootste probleem geweest, maar

De Stommeermolen na de herbouw in 1920 en voor de asbreuk in 1928.

het verwerven van gronden die nodig zijn om er de aanvoertocht naar de molen in te maken. De daarvoor ontbrekende gronden zijn inmiddels aangekocht en niets staat het maalvaardig maken van de molen meer in de weg. Dan kan ook deze polder weer met een windmolen bemalen worden. Dat was sinds 1936 geschiedenis.

Andere molens

Het zijn niet alleen de molens van de Rijnlandse Molenstichting die in de regio in de schijnwerper hebben gestaan. Het treurigste is de ondergang van de molen van de Zemelpolder in Lisse door brand op 4 november 1999 met brandstichting als vermoedelijke oorzaak. Een verkoop van deze molen aan de Rijnlandse Molenstichting in 1995 ging niet door vanwege het niet tot overeenstemming kunnen komen met de eigenaar, de gemeente Lisse, over het verminderen van de windbelemmering voor deze molen. Het betekent dat de zorg bij de gemeente is gebleven; ook nu... Heel positief is de overeenstemming over de verplaatsing van de Bosmolen in Leiderdorp naar de Lagewaardse Polder in Koudekerk a/d Rijn in verband met de bouw van de HSL-lijn.

Klaar als dit allemaal afgewerkt is? Nee beslist niet; het is niet zo moeilijk om een wensenlijstje op te stellen voor de molens van de stichting. Tijdens de molenaarsbijeenkomst op 11 juni werd een heel lijstje molens genoemd dat verder maalvaardig gemaakt moet worden:

- de Vlietmolen;
- de Doeshofmolen;
- de Faljerilmolen;
- de Nieuwe Hofmolen;
- de Geerewip;
- de Zweilandermolen;
- de Boterhuismolen;

het herstel van de watergangen van Lijkermolen No.1 en Lijkermolen

No.2.

Van dit lijstje kunnen er nog 'maar' drie aangekruist worden als onderhanden of klaar. De rest volgt. Dat kan alleen maar als de Rijnlandse Molenstichting (Postbus 11257 2301 EG Leiden) weer in staat wordt gesteld om die succesvolle combinatie van overheid- en particuliere steun toe te passen. Wie nu Rijnland met zijn malende molens ziet beseft dat dit dankbaar werk is. En er zijn nog veel meer mogelijkheden, al was het maar die trieste Klaas Hennepoel. Die mag toch ook niet verloren gaan???

Zoeker

De heren J. Broerse uit Wormer, E.G.M. Es-selink uit Delft, G.H. Keunen (RDMZ) en Bart Slooten uit Koedijk brengen 'Zoeker' uit *Molenwereld* 2000-2 thuis als de molen van de Grebolder onder Schoorl. Edwin Blok uit Beverwijk herkent in de molen De Waterdief bij Krommenie, die er verwacht veel op lijkt, maar het blijkt niet is. De heer Slooten voegt daarbij uitvoerige en zeer interessante informatie over de geschiedenis van deze molen die hij als geen ander kent. Hij schrijft: 'De Zoeker van vorige maand betreft inderdaad een molentje in de omgeving van Alkmaar: het is mijn 'eigen' molen, die van de Grebolder onder Schoorl, een droogmakerij uit 1548 op zo'n acht kilometer be-noorden de genoemde stad. De polder is een zogenaamde binnenpolder, dat wil zeggen dat hij zijn water uitslaat op een andere polder, te weten de polder Geestmerambacht. De foto (ik heb precies dezelfde) is niet compleet: op de originele af-druk staat een persoon, zijnde de be-kende molenkenner en —liefhebber Jan van Egmond uit Noord-Beemster (1893-1992) die op een half jaar na honderd mocht worden in zijn eigen huisje aan de Middenweg. De foto dateert uit 1951 en is genomen voor de ruilverkaveling van de Grebolder. Deze vond plaats in 1956. Ten tijde van de foto was de molen hoofdge-maal van de polder en was er achter het eveneens nog bestaande molenaarshuis een apart hulpgevaaltje bestaande uit een vijzeltje gedreven door een benzine-motor van 6,5 kW. Dit was gezet in 1925. Het witkalkstenen gebouwtje (de kalk-steenfabriek te Schoorl) is dichtbij!) dient nu nog als schuurtje. De polder was toen 112 ha groot maar is in het kader van de ruilverkaveling vergroot met enig Ambachtsland tot 162 ha. In het kader van de ruilverkaveling werd het oude gevaaltje opgeruimd en een die-selmotor op de verlengde en nu in staal uitgevoerde molenvijzel geplaatst. De op-voerhoogte veranderde van 0,86 naar 1,35 m. Sindsdien is er met de molen weinig meer gemalen. Er ontstond een soort vicieuze cirkel: de toenmalige molenaar Hendrik Klok wilde wel weer wat meer met de wind malen, maar het bestuur had het geld voor nieuwe zellen er niet voor over, omdat er toch niet zoveel met de molen gemalen werd. Bij gevolg kwam de molen alleen nog met harde wind in bedrijf. Toen ik in 1975 op de molen kwam, was de mo-tor er al uitgehaald, maar de tandwielkast zat er nog in. We borgden de molen extra door tussen het tandwiel van de kast een ronde stok te wippen Enkele jaren later is deze kast eruit gehaald, daar hij heel snel meedraaide als de molen maalde en dat leverde gevaar op voor de bezoekers. Als compensatie voor de stok hebben we toen een blok in het bovenwiel als borging

gemaakt. Toen in 1968/1969 het omringende land werd verkaveld, kon 62 ha rechtst-reeks aflaten op de polder Geestmerambacht. Enig an-der land werd aan de reste-rende afdeling toegevoegd, zodat nu 110 ha door het ge-maal en de molen bemalen worden. De molen heeft zijn oude opvoerhoogte behou-den, daar de voorwaterloop het oude peil nog heeft. Aan het einde hiervan is een over-stort gemaakt, waarover het water uitgemalen wordt. De molen brengt het water dus hoger op dan nu feitelijk no-dig zou zijn, maar een en an-der is zo uitgevoerd ten be-hoeve van de fundering van de molen.

De molen heeft op de foto de kruilier van de in mei 1930 ge-sloopte meelmolen van de fa. Wed C. Bos Czn. te Koedijk.

Bij die gelegenheid werd tevens de bove-nas en een roede overgenomen die werd ingekort en die tot 1985 dienst heeft ge-daan. (In de meelmolen was hij trouwens ook al tweedehands gestoken, zodat hij het wel zo'n honderd jaar zal hebben uit-gehouden!).

Op de foto is de molen nog geheel ge-teerd. Oorspronkelijk was de uit 1875 date-rende molen geverfd, maar een hoge re-kening rond 1900 deed het bestuur beslu-ten voortaan de molenaar tegen een veel geringere vergoeding het houtwerk met teer te laten conserveren! Bij de verbouw-restauratie van 1956 keerde het schilder-werk terug.

De lier is in 1985 bij de grote restauratie ver-vangen door een kruirad. Er zijn toen tevens fokwieken aangebracht op de nieu-w geleverde roeden. (Lengte 16,60 m, fabri-kaat Straathof, Rijpwetering). Het postje (bruggetje met één leuning) voert van de molenaarswoning dwars door het land naar de West-Friesedijk. Sinds de ruilverka-veling ligt er een rijweg door de polder. Het tweede hekje is dat van de kroosbrug van de molen. Sinds het begin van de ne-gentiende eeuw bemaalde de molen te-vens De Rekerkoog, gelegen tussen De Greb en de West-Friesedijk, waarmee de polder pas in 1932 administratief werd ver-enigd. Tot 1909 werd er ook ingemalen ten behoeve van uitgestrekte rietvelden in de polder, maar deze zijn sinds dat jaar geleidelijk verdwenen wegens de slechte riet-prijzen in die tijd.

De molen werd gebouwd als vijzelmolen voor 8875 gulden (inclusief de aanpassing van de fundering) door K. Kriller uit Schoorl als opvolger van een door het hemelvuur verbrande voorganger met scheprad van

4,60 m doorsnede bij een schoepbreedte van 24 cm en met een vlucht van 22 m. (Blijkbaar was de opvoerhoogte in de loop van ruim drie eeuwen kleiner geworden door inklinking van de omringende polder Geestmerambacht. Iets soortgelijks deed zich voor bij de nabijgelegen binnenpol-der De Diepsmeer, die in 1859 na een proeftijd zijn Noordermolen opruimde, om-dat de Zuidermolen het alleen af kon door dezelfde oorzaak). De laatstgenoemde polder bemaalde de Greb door een tijde-lijk geheel van noodgrondduikers en sloot-jes op een lager peil dwars door de polder Geestmerambacht tot de nieuwe molen klaar was. Dit jaar zal een nieuw gemaal gebouwd worden ter vervanging van het gemaal uit 1969, zodat de molen nu het derde gemaal meemaakt. De molen heeft sinds 1994 overigens al verschillende ke-ren dienst gedaan als hulp- en noodbe-maling tijdens de periodes met grote wa-teroverlast. Het waterschap Groot-Geest-merambacht onderhoudt de molen uitste-kend en houdt hem als hulpmiddel in reserve, evenals de molens van de Berk-meer, Veenhuizen, Valkkoog, de Ooster-polder en molen D van de polder Geest-merambacht. Hiermee is het een van de weinige waterschappen in ons land die nog een aantal molens in eigendom en onderhoud heeft. Voorwaar een compli-ment waard!

Wij danken beide heren voor hun uitvoerige reactie.

Hierbij een nieuwe 'Zoeker', ongetwijfeld een Noord-Duitse, meer bepaald een Oostfriesse molen.

Reacties a.u.b. te richten aan de redactie van de *Molenwereld*, Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle, fax 079-5931303, E-mail jsbakker@cistron.nl

Hou De Pauw!!!

J.S. Bakker

Pauw
1740

In Delft staat het laatste restant van een loodwitmolen. Alle andere loodwitmolens zijn volledig van de aardbodem verdwenen; een reden om zuinig te zijn op dit stukje industriële verleden, dat, in dit geval, zo nauw verbonden was met de fabricage van het wereldberoemde Delfts blauw. Het lot van deze molen, de Pauwmolen, hangt aan een zijden draad: onverwachte kansen lijken door pure, visieloze en dorre ambtenarij de grond in geboord te worden.

Bij de loodwitfabricage deed men opgerold bladlood in aardewerken potten, waaraan ook wat azijn werd toegevoegd. Deze potten werden in een laag paardenmest gezet en afgedekt met houten vlonders, waarop dan weer een laag potten met lood in paardenmest werd gezet. Zo ontstonden grote stapels van honderden potten, waarin door de broeiende mest en de azijn een oxidatieproces opgang kwam. Het lood viel dan als loodwit uiteen. Als het oxidatieproces voltooid was werd de inhoud van de potten gedroogd en vervolgens onder de molenstenen (kantstenen) fijngemalen en daarna gezeefd. Het onlangs gesloopte aangebouwde woonhuis van de Pauwmolen is

misschien vroeger de loods voor het oxideren van het lood geweest. Toen de aardewerkindustrie in Delft aan betekenis verloor kreeg de Pauwmolen andere functies, laatstelijk als korenmolen. Helaas rest sinds 1929 van de molen niet meer dan de onttakelde romp die bovendien steeds meer in verval raakte. Sloop van de unieke molen lijkt onafwendbaar (zie ook *Molenwereld* 2000-2-30).

Onderuitputting

Het is oud nieuws: in het openbaar bestuur werkt men met begrotingen: gelden worden voor tal van doeleinden vooraf gereserveerd en vervolgens besteed. Nu klopt het niet altijd precies: soms is er geld over, soms te kort. Dat eerste lijkt een goede zaak, maar dat is betrekkelijk. Een dienst die veel en/of regelmatig geld overhoudt - iets wat met een ambtelijke term onderuitputting heet - wordt vroeg of laat beknot, krijgt dus structureel minder geld en kan dus minder doen. Daar zit zo'n dienst niet op te wachten. In zo'n geval wil men wel eens een nieuw project oppakken om aan het grote snoeimes te ontsnappen.

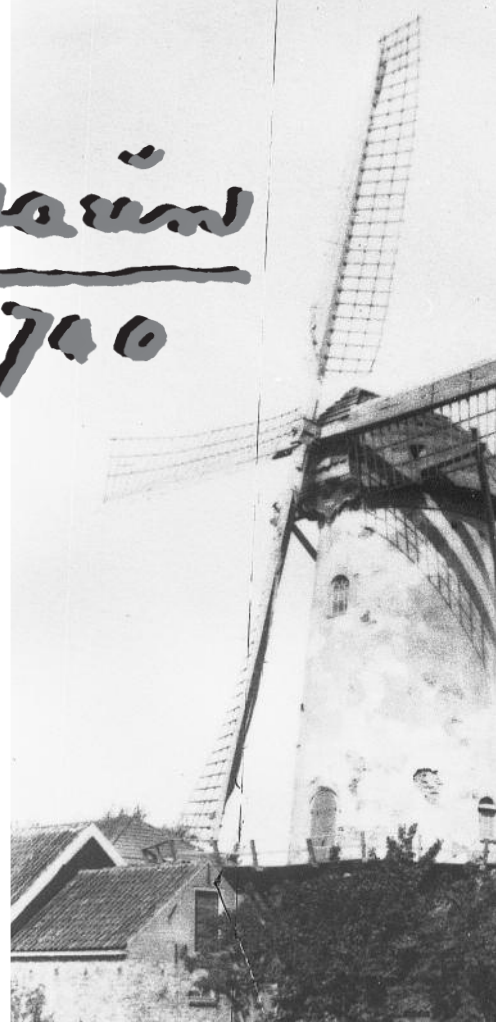
Van zo'n situatie lijkt, totaal onverwacht, de Pauwmolen te kunnen profiteren. Herstel tot volwaardige windmolen is, wonder boven wonder, binnen het bereik der mogelijkheden! Alleen moet er binnen zeer korte tijd met de restauratie begonnen kunnen worden (het moet ook voor wat betreft het tijdspad in de begroting passen), vandaar dat er razendsnel gehandeld moet worden. Talmt men, dan is de kans verkeken; voor de Pauwmolen waarschijnlijk voorgoed.

Restauratieplannen

Vanwege de enorme tijdsdruk wil men eerst het vervallen exterieur aanpakken,

De romp van de Pauwmolen: aan de oostkant zo slecht nog niet.

omdat dit bouwhistorisch nauwelijks problemen geeft. Ieder goed aannemersbedrijf kan zo het metselwerk herstellen en iedere vakbekwame molenmaker kan zo een kap, wieken en alles wat eraan vastzit maken. Voor wat betreft het binnenwerk ligt dit moeilijker: moet de molen worden hersteld in zijn laatste functie (korenmolen) of zijn bijzondere (loodwitmolen). Het eerste is technisch niet zo moeilijk: er zijn honderden voorbeelden, al is het maar die andere Delftse molen, de Roosmolen. Herstel als loodwitmolen zou de molen uniek in de wereld maken. Een verantwoorde reconstructie is moeilijk, maar goed te doen. Herstel als werkende loodwitmolen is evenwel ondenkbaar: de grondstoffen lood en paardenmest vragen om problemen. Toch moet het mogelijk zijn om in aangepaste vorm de werking van zo'n bijzondere molen duidelijk te maken. Zo zou men in het te reconstrueren aangebouwde woonhuis een aantrekkelijke expositie kunnen inrichten over de Delftse aardewerk industrie en de loodwitfabricage in het bijzonder, desnoods gekoppeld aan de fabricage en/of verkoop van Delfts blauw. De kantstenen draaien toch wel, daar hoeft geen lood onder. Op die manier ontstaat er een toeristische en cultuurhistorisch waardevolle trekpleister, die zeker zal bijdragen tot het toeristisch potentieel van de stad, maar door zijn enigszins afzijdige ligging van het hoofdcircuit nauwelijks overlast zal geven. Door de ligging vlak naast de A13 zal de Pauwmolen het beeld van Delft voor passanten sterk bepalen, misschien nog wel

De nog complete Pauwmolen kort voor de ontlasting. Het woonhuis rechts is misschien de loods uit het loodwittijdperk.

De Pauwmolen hoorde bij de plateelbakkerij De Pauw aan de Koornmarkt in Delft en dankt daaraan zijn naam. De signatuur (de 'handtekening') op het aardewerk, als afgebeeld, bestaat uit de naam van het bedrijf en een jaartal.

Dat geldt niet voor de westkant, alles is herstelbaar, maar de kosten.

Njet

Het begrip molenbiotoop hoeft onder molenliefhebbers geen betoog: de mate van de vrije windvang. Daar is een bekende vuistregel voor: op een afstand van 100 meter van de onderste wiektop mag beplanting, bebouwing hooguit één meter boven die wiektop uitsteken, op 200 meter twee meter enz. In stedelijke gebieden mag men dit verdubbelen tot twee meter, vier meter enz. Daar ligt nu het probleem, want dat is bij de Pauwmolen niet haalbaar. De situatie is nog niet eens dramatisch slecht: er zijn zat molens in Nederland die het met minder moeten doen. Een flatcomplex, niet eens zo erg hoog, ongeveer 150 meter ten zuidwesten van de molen is eigenlijk de enige echte spelbreker; letterlijk zelfs.

Toen de onverwachte restauratiemogelijkheden voor De Pauwmolen met 'de autoriteiten' besproken werden wachtte de initiatiefnemers een bittere pil. De omgeving van De Pauwmolen voldoet, alle mooie plannen ten spijt, niet aan de biotooprichtlijnen. Het verweer dat de molen waarschijnlijk niet veel, of zelfs nooit, belast zou malen (lood!) en alleen maar zou draaien - daar is niet zoveel wind voor nodig en voor het gezicht maakt het toch niet uit - stuitte op een onverbidde njet! Regels zijn regels en aan marchanderen beginnen we niet; dan is het eind zoek! Daar lag de droom: aan Delftsblauwe scherven. 'Hoogerop zoeken' heeft geen enkele zin; dat duurt maanden, zo geen jaren en dan kan men naar het geld fluiten en is De Pauwmolen kansloos.

De desbetreffende ambtenaar bleek toch nog wat begrip te hebben: hij deed de suggestie om de molen dan maar te verplaatsen of te verhogen. Helaas is dat volgens de initiatiefnemers financieel niet haalbaar en in strijd met het historische karakter en de historische locatie van de molen. Zo zou ook de ANWB mordicus tegen verplaatsing zijn. Deze organisatie met zijn honderdduizenden leden heeft een zwak plekje voor de Pauwmolen, vanwege het inmiddels verdwenen gelijknamige wegenwachtstation, waardoor de naam Pauwmolen landelijk algemeen bekend raakte.

Actie

Ondanks het feit dat het plan, vanwege het spoedeisende karakter, nauwelijks bekend is, reageren buurtbewoners die ermee bekend zijn furieus. Ze zien een juweel van een molen in hun buurt echt wel zitten; zoveel moois hebben ze in deze al wat oudere stadswijk ook weer niet en ze hebben lang genoeg tegen het vervallen boeltje moeten aankijken. Ze verwijten de kille ambtelijke opstelling. Moet dan alles bekeken worden door zo'n fantasieloze bril? Met zo'n Dorknoperblik? Is er geen sprake van enig invoelingsvermogen voor wat zo'n molen in de wijk en daarbuiten kan betekenen? We wonen niet allemaal langs de Oude Delft. Er schijnt in de wijk al iemand signaleerd te zijn die een passant toeriep 'Hou de Pauw' en een gebalde

De molen in Benthuizen is een bewijs dat het met de Pauwmolen ook nog goed kan komen. De romp van deze in 1932 ontstakelde molen was net zo slecht als de Delftse molen. De kleine Benthuizer dorpsgemeenschap wist dit ervan te maken (foto J.C. Menge).

rechtvervuist opstak.

Nu zegt dit natuurlijk niets en doet niet ter zake. Aan de andere kant: mag herstel van de Pauwmolen te pletter lopen op zo'n strikte toepassing van regels, die eigenlijk niets meer dan richtlijnen zijn?

Hou De Pauw!

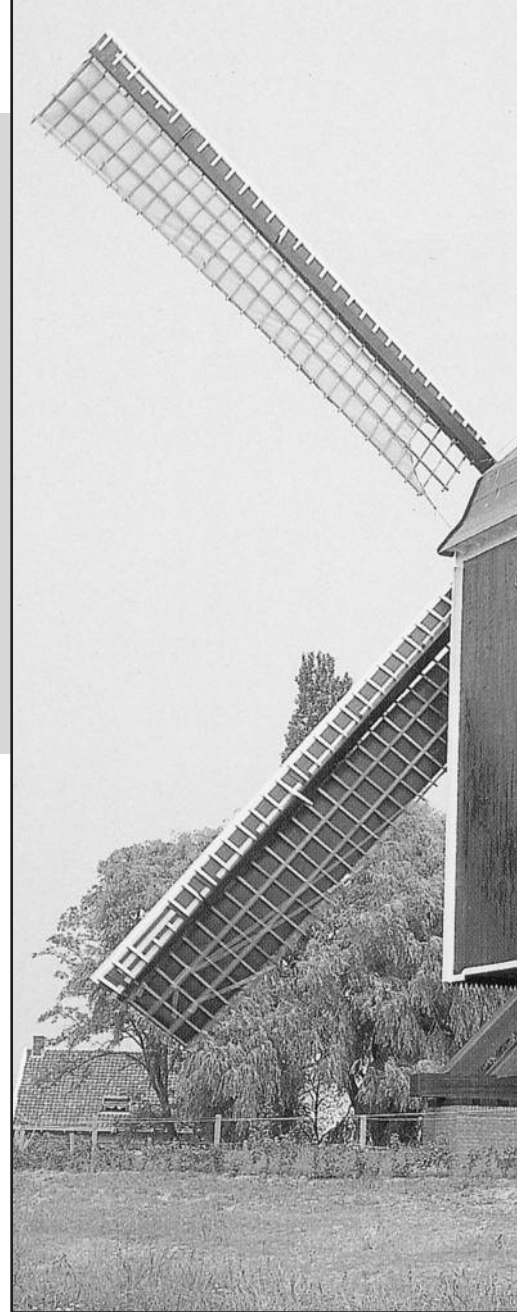
Die reacties gaven de initiatiefnemers nog wat terug van de in de schoenen gezakte moed. Ze besloten om toch nog een bliksemactie voor het behoud van de molen te ondernemen, omdat het zonneklaar is dat het voor de molen 'to be or not to be' is. Als alles volgens plan verloopt, dan komt er in Delft zeer binnenkort een 'Hou De Pauw'-dag om op die manier het herstel van de Pauwmolen kracht bij te zetten. Ook al wordt er in molenkringen verschillend gedacht over het omgaan met biotoopregels en al is biotoop een beladen begrip; toch meent de redactie van de *Molenwereld* haar steentje bij te moeten dragen en wil u daarbij de gelegenheid geven om door uw mening ook gewicht in de schaal te leggen: wat vindt u nu van zoiets? We zien uw reactie (biotoop, loodwit- of korenmolen enz.) met belangstelling tegemoet aan het adres van de redactie uiterlijk de vrijdag voor het verschijnen van het volgende nummer. De dag erop namelijk, zaterdag - als de voortekenen niet bedriegen - wordt in Delft de Hou-de-Pauw-dag gehouden. Helaas kunnen wij u op dit moment hierover niets in detail meedelen (het moet allemaal zo verschrikkelijk snel en de tijd is zo kort), maar we beloven u, als het maar enigszins mogelijk is, uw reactie te overhandigen aan de autoriteiten in Delft en in het daarop volgende nummer van de *Molenwereld* verslag te doen van de diverse meningen en het verloop van de actie.

Hou De Pauw!

Zeeuwse
molens
draaien
zo lang
de winden
waaien

De Zeeuwse Molen kwart eeuw op de bres voor wieken- dragers

NIEUW- EN SINT JOOSLAND - Vereniging De Zeeuwse Molen viert dit jaar haar vijftienvestigjarig bestaan. De lijfspreuk van de organisatie luidt: Zo lang de winden waaien, zullen de Zeeuwse molens draaien. Van wind is de provincie doorgaans verzekerd, het behoud van het molenbezit is evenwel voortdurend een bron van zorg en aandacht.

Zeeland is trots op haar molenbezit. De relatief kleine provincie telt 75 wiekendragers, alle korenmolens. Vijf zijn er nog dagelijks in bedrijf. Deze staan in Biggekerke, Oost-Souburg (beide Walcheren), Wissenerke (Noord-Beveland), Wolphaartsdijk (Zuid-Beveland) en Zierikzee (Schouwen-Duiveland).

Zouden alle molens nog kunnen malen, dan zou dat volstaan om de hele Zeeuwse bevolking van meel te voorzien. Geen enkele andere Nederlandse provincie kan daarop bogen. Bij stroomuitval en oorlog kunnen korenmolens erg nuttig zijn. Een extra reden om deze landschappelijk belangrijke monumenten te koesteren. Dat geldt ook voor de poldermolens in Noord- en Zuid-Holland. Die moeten bewaard blijven als strategische reserve bij overstromingsgevaar.

Getijmolens

Ook al is Zeeland waterrijk, watermolens zijn er slechts een handvol geweest, die alle zijn verdwenen. In de provincie werd het water vroeger namelijk bij eb afgevoerd door spuikanalen. Wel herbergde Zeeland getijmolens. Dit nu in Nederland verdwenen type (wel is er een compleet exemplaar in Rupelmonde, provincie Antwerpen, B) was vroeger in het Deltagebied tamelijk wijdverspreid. De molenaar liet bij vloed een spaarbekken (kon een haven zijn of een molenwater) vollopen, waarna deze met een sluisdeur werd gesloten. Zodra het eb

In Zeeland zijn nog meerdere molenaars die het vak van vader op zoon geleerd hebben en het tot in de perfectie beheersen, zoals Vader en zoon Brassier in Biggekerke en De Visser in Wolphaartsdijk. In het verleden bereikte het vakmanschap van de tarwemolenaar op de Zeeuwse en de Zuid-Hollandse eilanden een elders nauwelijks geëvenaard hoogtepunt en wist zich tot op de dag van vandaag te handhaven (foto Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde).

De standerdmolen De Hoed is de enige molen die eigendom is van de Vereniging De Zeeuwse Molen. De molen begon zijn bestaan in de achttiende eeuw in Gent, verhuisde in 1858 naar Kruijningen en ging in 1989 naar Waarde. Sindsdien bemaalt oud-beeroepsmolenaar Jaap Wagenaar deze molen. (foto John Verpaalen).

was liet men het water weglopen, waarbij het rad werd aangedreven. Zeeland bezit nog belangrijke restanten van getijmolens. Deze bevinden zich in Middelburg (waar de oorspronkelijke toestand gestileerd is aangegeven), Sas van Gent en Goes. Dat er relatief veel korenmolens behouden bleven is onder meer te danken van de eiland-structuur (tot aan de uitvoering van het Deltaplan) en het kleinschalige karakter van het gewest. Die situatie vormde een blokkade voor de komst van meelfabrieken. Dat was niet het geval in Zeeuws-Vlaanderen. Daar resteren dan ook minder molens, ook al zijn daar unieke exemplaren onder. De regio grenst aan de Belgische

molenbezit in de kijker te houden.

Viermaal per jaar verschijnt het ledentijdschrift *De Windmolen*. Voorzitter J. W. P. Cornelissen, zal in het eerste nummer van 2000 schrijven over een kwart eeuw De Zeeuwse Molen. Hij spreekt over dat thema tijdens de voorjaarsledenvergadering op vrijdag 7 april. Deze begint om 19.30 uur in HCR Terminus, naast het NS-station Goes.

Regionale draaidagen

Gedeputeerde drs. C. L. M. Kok (Cultuur) geeft op zaterdag 13 mei het startsein voor het feestjaar. Hij licht dan de vang van De Hoed in Waarde (Zuid-Beveland). Deze standaardmolen is eigendom van de vereniging. Het evenement in Waarde valt samen met de Nationale Molen- en Fietsdag. Het jubileum wordt gevierd met vier regionale molendagen, waarbij de hele provincie aan bod komt. Door de inzet van vrijwilligers zijn dan een groot aantal wienkdraggers draaiend en zo mogelijk malend, te zien. De meeste zijn dan ook publiek toegankelijk. De Bevelanden (Noord en Zuid) bijten het spits af op **27 mei**. Data overige regio's: Tholen en Sint Philipsland **24 juni**; Schouwen-Duiveland **29 juli**; Zeeuwsch-Vlaanderen **26 augustus** en Walcheren **30 september**.

Op de Walcherse molendag wordt het jubileumjaar afgesloten met een receptie en een koffietafel. De troubadour Engel Reijnhoudt uit 's Heerenhoek (Zuid-Beveland) verzorgt een optreden. Tijdstip en plaats van samenkomst worden nader bekendgemaakt. **Vereniging De Zeeuwse Molen**. (Ten Ankerweg 43, 4691 GV Tholen)

Helaas verdwenen er in de laatste decennia, ondanks de inspanningen van De Zeeuwse Molen, nog wienkruisen van het Zeeuwse land. De Zeeuwse Molen moet de wind in de zeilen houden om situaties, zoals in Kortgene, op te lossen of te voorkomen (foto JSB).

provincie West en Oost Vlaanderen en Antwerpen en was dus ook vroeger al vasteland. De Tweede Wereldoorlog eiste er bovendien een zware tol onder de molens. Zeeuwsch-Vlaanderen krijgt er dit jaar gelukkig weer eentje bij als de restauratie van De Stadsmolen in Axel is voltooid. Deze heeft sinds 1914 zonder kap en wienk gestaan en begint aan een tweede leven.

Molenrijk Tholen

Op het voormalige eiland Tholen bestaat nog de uitzonderlijke situatie dat iedere kern een of twee molens telt. Ook Walcheren is zo'n molenparadijs, slechts twee dorpen ontberen daar een wienkdrager. Wat minder uitbundig, maar toch ook goed bedeed zijn Zuid-Beveland en Schouwen-Duiveland.

De afgelopen kwart eeuw probeerde vereniging De Zeeuwse Molen door overleg en het zoeken van de publiciteit met succes het molenbehoud te bevorderen. Ten minste tweemaal per jaar wordt deelgenomen aan het provinciaal molenoverleg. Dit platform is een prima instrument om het

Het moderne molenleven

Gedecentraliseerde biotoop

U heeft het allemaal kunnen lezen: De coördinatie voor de molenbiotoop wordt gedecentraliseerd. Vooropgesteld dat het huidige centrale systeem alles behalve ideaal functioneert en het feit dat ook ik weinig argumenten vóór centrale molenbiotoopcoördinatie kan bedenken, toch nog eerst een aantal overpeinzingen:

Er werd (wordt) op decentraal niveau al genoeg gebakkeleid over molenbiotoopzaken. Zo is daar de gemeentegrens-overschrijdende molenverplaatsing: Mag 'ie blijven, of moet 'ie juist weg? De kwesties Rijnsburg versus Voorhout en Leiderdorp versus Rijnwoude, zijn slechts de twee meest actuele voorbeelden. Dan is er ook nog de molenverplaatsing vanwege biotoopredn, dat wil zeggen: als de molen überhaupt verplaatst wordt. In sommige gevallen (laat ik zeggen: zaagmolens in grote steden) restaureert men molens evengoed in hun oorspronkelijke, inmiddels ronduit hopeloze biotoop; in andere gevallen wordt er wèl verplaatst. In deze categorie onderscheiden we de gevallen waar er daadwerkelijk biotoopverbetering optreedt, de gevallen waar dit aanvankelijk ook zo was, maar later weer teniet werd gedaan (bijvoorbeeld bij de Rieker molen in Amsterdam) en de gevallen waar het vanaf den beginne al een raadsel was waarom ze juist - althans vanuit biotoopogpunt - dáár naar toe verplaatst werden (Voorburg - De Vlieger, Someren - Den Evert).

In het verlengde van dat laatste ligt de geplande verplaatsing van bijvoorbeeld de molen van Breukelen. Nu al zijn er twijfels over de geplande nieuwe locatie (zie Molenwereld 2000-2), terwijl molenliefhebbers deze molen toch van een rondmaalcircuit ter plaatse voorzagen toen deze reeds een minstens zo beroerde biotoop had (?...). Helemaal een 'status aparte' op biotoopgebied deed zich onlangs voor in het Gelderse. Mag molenverhoging doorgaans toch een historisch verantwoorde, effectieve biotoopverbetering zijn met zelfs een preventief karakter naar de toekomst, hier werd een molenverhoging - notabene door (gedecentraliseerde) molenliefhebbers - verijdeld vanwege 'dreigende vernieling van een vormzuivere Groninger stellingmolen'. Ja, beste lezers, dat stond er ècht! Laat ik u dit melden: Er staat in Groningen niet één achtkante stellingmolen met een stellinghoogte lager dan 4,10 meter (zoals bij onderhavige molen), laat staan met Ten Havekleppen op de binnenroede! Dus waar dit argument vandaan komt?: een raadsel! Die hele gedecentraliseerde biotoopwacht is mij sowieso een raadsel, want wat willen we nu eigenlijk?! Zoveel molens, zoveel zinnen, zo lijkt het althans.

Ondertussen wordt er het ene na het andere gedecentraliseerde biotoopplan bedacht. Zo wil men De Oude Molen in Kruiningen verplaatsen naar een plaats ca. 100 meter van zijn huidige, waar hij ongetwijfeld (bijna) even beroerd op de wind zal komen te staan als nu. Mijn idee: Zet 'm op de Westerscheldedijk, waar nu nog de boten naar Perkepolder varen. Verhoging is natuurlijk uit den boze, want dan wordt het 'vormzuivere Zeeuwse achtkant vernield'...

Nee, nu nog eenmaal zonder gekkigheid: Wat willen we nu eigenlijk?!

WvdL

Papiermolen

Arnhem als molenstad

Iemand die een goed boek zoekt over de molens van steden als Amsterdam, Dordrecht, Rotterdam en noem maar op, een verder moeiteloos aan te vullen reeks, kan lang zoeken. Alleen al in dat opzicht is het onlangs verschenen boek *Arnhemse molens en hun geschiedenis* een waardevolle aanwinst.

Toch zal iemand niet zo snel geneigd zijn om Arnhem als een molenstad te beschouwen. Arnhem was geen industriestad met veel molenbedrijven. De molens die er waren werkten voor de plaatselijke of regionale behoeften, mogelijk met uitzondering van de papiermolens. Bovendien begon Arnhem pas in de vorige eeuw echt uit te groeien. De stad telde in 1715 4740 inwoners! Dat was weliswaar een dieptepunt; in de vijftiende eeuw waren het er nog 6500. Rond 1800 was de stad gegroeid tot 9000 inwoners. Bij dergelijke inwonertallen valt er niet veel aan molens te verwachten. Toch zijn het er meer dan men wellicht zou denken en bovendien verspreid over meerdere soorten en typen.

De ligging aan de rand van de Veluwe verklaart het relatief grote aantal watermolens. Zo was er aan het begin van de vorige eeuw geen enkele windkorenmolen tegenover vijf molens waar op waterkracht graan werd gemalen. In 1860 waren er drie windkorenmolens, tegenover drie op waterkracht en een op uitsluitend stoom. In 1902 staan er nog vier korenmolenaars genoteerd in Arnhem, waarvan er twee de traditionele energiebronnen wind en water gebruiken. De beide molens bestaan nog steeds: De Witte Molen in Sonsbeek en De Kroon in Klarendal.

Het honderdvijftig-jarig bestaan van de laatstgenoemde molen was de aanleiding voor het ontstaan van het boek. De eigenaar van deze molen, de Stichting Vrienden van de Gelderse Molen, waarvan, zo blijkt, het ontstaan in deze molen is geworteld, verzocht dr. G.B. Janssen in juni 1998 het boek samen te stellen. Het in een goed jaar samenstellen van een boek als dit dwingt respect af. Het mag er zijn, zowel naar inhoud als uitvoering met veel onbekend afbeeldingsmateriaal.

Opzet

Arnhemse molens en hun geschiedenis begint met een algemeen gedeelte waarin het accent valt op molenfuncties. De eigenlijke molengeschiedenis heeft de auteur in tweeën geknipt met ruwweg 1800 als grens in verband met de expansie van Arnhem vanaf 1800. Beide delen beginnen met een inleiding over de ontwikkeling van de stad, waardoor de achtergrond van de molens 'body' krijgt, een handelwijze die alleen maar toe te jui-

chen is: molens hangen niet in de lucht en zijn geen zelfstandige grootheden. Vervolgens komen 'Aanverwante molenzaken' aan de orde als: de korenbeurs, maalbelastingen, windmolen met horizontaal wiekenkruis en bekende Arnhemse molenaars-ondernemers. Het laatste hoofdstuk bevat de uitgebreide geschiedenis en beschrijving van het 'feestvarken', de molen De Kroon. Bronnen- en literatuurlijst, notenapparaat, een register van persoonsnamen en een illustratieverantwoording sluiten het boek af. De molens in het Openluchtmuseum worden niet in het verhaal betrokken, evenals die welke buiten het echte Arnhem liggen, zoals de molen van Elden.

Prachtwerk

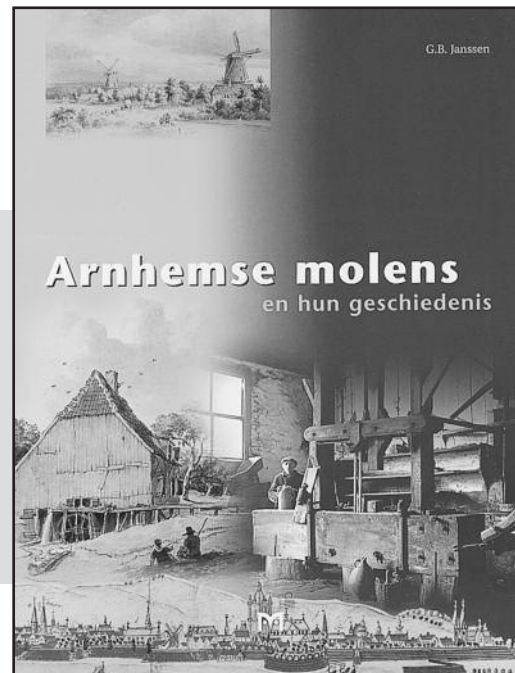
De uitgever, Stichting Matrijs, heeft er een prachtig boek van gemaakt; het illustratiemateriaal mag er zijn. De tweedeling van de molengeschiedenis mag, gelet op de ontwikkeling van Arnhem logisch zijn, maar het betekent wel dat de geschiedenis van de molens veelal ook in tweeën geknipt is en dat is niet logisch. Vooral de beschrijving van de watermolens is erg goed en gelukkig staan deze molens aangegeven op een overzichtskaart van het Arnhem van nu. Voor de wind- en andere soorten molens ontbreekt die en dat maakt het er voor een niet-Arnhemmer niet eenvoudiger op.

Het is een grote verdienste van de auteur, dat hij zich niet beperkt heeft tot de wind- en watermolens, maar er ook de rosmolens, met name de grutterijen bij betreft. Grutterijen worden molinologisch veelal als een stiefkind behandeld en dat terwijl ze maaltechnisch op een hoger niveau stonden dan de alom bekende windmolens. Dit boek is waarschijnlijk het eerste boek, waarbij men min of meer een totaal overzicht krijgt van deze bedrijven in een stad. Dit compliment geldt eigenlijk ook ten aanzien van stoommolens en -zagerijen.

Hier en daar wreekt zich de onbekendheid van de auteur met de materie. Zo is een houtzagerij met gasmotor van 1,5 pk en 59 man personeel onbestaanbaar: het zal een timmerfabriek zijn geweest.

Bilmachine

Ongedacht lost het boek nog een raadsel op. In de vorige eeuw zocht men naar wegen om het moeizame billen van de stenen te vergemakkelijken. De uitvinding van de bilmachine was het antwoord. Als uitvinder ervan in Nederland is wel Thomassen genoemd, de man van de bekende machine-, later motorenfabriek in De Steeg. De rol van Thomassen als uitvinder wordt alleszins begrijpelijk, wanneer men in *Arnhemse molens* leest dat de molenaarsmakers Jan Berend Knuiver en Willem Georg Frederik Thomassen in 1834 de buiten bedrijf zijnde oliemolen De Harmonie aankopen, daar een korenmolen van maken en die vervolgens als zodanig exploiteren. In 1854 begint Thomassen naast de molen een metaalgietery annex smederij; het begin van de latere motorenfabriek. De machinefabrikant kwam dus uit het molenaarsvak en 'kende de markt'. Jammer genoeg wordt deze rol van Thomassen niet genoemd in het boek, maar men kan niet alles weten. Of er nog bilmachines van het fabriek-Thomassen bestaan is mij niet bekend. Eigenlijk zou er een in De Kroon horen.

De Kroon

Het hoofdstuk over De Kroon is heel boeiend. De lotgevallen van deze molen zijn toch wel erg wisselvallig geweest en het is een wonder dat hij er nog staat. Het gemeentebestuur wilde de sinds 1964 onttrakte molen slopen, een stichting voorkwam dit. Uit deze stichting is de Stichting Vrienden van de Gelderse Molens ontstaan die in feite ook zijn zetel in deze molen heeft. De beschrijving van de molen roept eigenlijk een soort heimwee op naar de tijd dat deze molen in vol bedrijf was op wind- (3 koppel stenen) en stoom- of motorkracht (4 koppel). Jammer genoeg is zo ongeveer alles wat aan het motorbedrijf herinnerde 'weggerestaureerd'. Helaas wordt dit hoofdstuk wat ontsierd door vrijwilligersjargon, dat zo langzamerhand algemeen wordt en zich kenmerkt door neologismen ('nieuw-molisch') en verkeerd gebruik van termen zoals maalstoel om maar één voorbeeld te noemen.

Cohen

De auteur heeft helaas een Arnhemse molenonderwerp volledig laten liggen, dat mijns inziens zeker een plaats had verdiend in het hoofdstuk 'Aanverwante molenzaken'. Er is namelijk een bedrijf in Arnhem geweest dat eind vorige eeuw en in de eerste helft van deze eeuw zo ongeveer het bekendste adres was voor allerlei molenaarsbenodigdheden: Cohen & Co. Er wordt helaas met geen woord over gerept, waarschijnlijk uit onbekendheid. Zo zijn er wel meer puntjes van kritiek denkbaar, maar dat neemt niet weg dat *Arnhemse molens en hun geschiedenis* een aanwinst voor de molenboekery is; zeker in het licht van wat er de laatste jaren in Nederland in dit opzicht is verschenen.

N.a.v.: dr. G.B. Janssen; *Arnhemse Molens en hun geschiedenis* (Utrecht 1999) uitgegeven door Stichting Matrijs in samenwerking met de Stichting Vrienden van de Gelderse Molens; 128 pagina's; prijs f 39,95 ISBN 90 5345 151 X

't Betere Werk De buil op de luizolder

In het restauratieverslag van de Kijkduin te Schoorl, *Molenwereld* 2000-2-29, stonden drie vraagtekens bij de op de luizolder geplaatste buil. Hans Woestenburg, leerling-molenaar op de Kijkduin reageert hierop met een zeer verhelderende toelichting:

De Kijkduin is een Noord-Hollandse grondzeiler, waarbij - niet ongebruikelijk in deze regio - de stenen liggen op een 'halfzolder-tje', in ons geval op een hoogte van circa 1,10 m boven de begane grond. Daaronder bevindt zich het (in de Kijkduin rond 1985 extra diep uitgegraven) keldertje voor het lichtwerk en voor een aanrechtje, een werkbank en (recentelijk) een toilet.

Over een maalzolder kan dus eigenlijk niet worden gesproken. Voor ons is de eerste zolder dus de luizolder; de tweede is de kapzolder. Met andere woorden: er zijn slechts twee functionele, echte zolders.

Daarom is -noodzakelijkerwijs- bij het plaatsen van de bloembuil gekozen voor de luizolder. Dat gaf overigens al ruimteproblemen genoeg vanwege de ook daar opgestelde koekenbreker en de benodigde aandrijvingsruimte voor beide werktuigen. Met een vlucht van 22.60 meter is de Kijkduin immers te beschouwen als een relatief kleine molen, met een relatief klein zolderoppervlak.

De prijs voor deze in feite onlogische en on-

handige plaatsing is dat wij het volkorenmeel opnieuw naar de eerste zolder moeten brengen, om te builen. Maar in ons geval gaat het gelukkig maar om betrekkelijk geringe hoeveelheden: het builkaar kan slechts tien kilo bevatten. Daarom kunnen wij de terecht geplaatste vraagtekens goed begrijpen.

Hans Woestenburg
leerling-molenaar op de Kijkduin
Hulstplantsoen 68
1871 TL Schoorl

Inderdaad waren de vraagtekens het gevolg van de in mijn ogen volkomen onlogische plaats voor een buil. In het werken in de koren molen zit als regel de logica dat het maalproces van boven naar beneden wordt uitgevoerd, omdat nu eenmaal alles naar beneden valt. Naar boven toe met je werken. Vandaar, dat een buil onder de stenen hoort te staan of. De koekenbreker kan het beste weer wel op de luizolder staan, opdat de gebroken koeken weer makkelijk in het kaar komen. Zo komt ook de mengketel om diezelfde reden in een balliemolen onder de maalzolder. Er kunnen omstandigheden zijn om ervan af te wijken, en dat is in Schoorl heel duidelijk het geval, zoals uit deze toelichting blijkt en waarvoor we de heer Woestenburg dan ook dankbaar zijn.

Aan de andere kant zullen de meeste dorpskorenmolens, met uitzondering van grosso modo de Zuid-Hollandse en Zeeuwse eilanden, nauwelijks builen hebben gehad en zal het probleem ook nooit gespeeld hebben. JSB

Voor molenrestauraties:

EIKEN- en BILINGA STAMMEN IN VOORRAAD:

* In te zagen volgens
bestek en tekening

Verder: IEPEN- BOLLETRIE-
STEENBEUK- DOUGLAS-
LARIX- AZOBÉ

Houtcompagnie
"Almemum" BV,
Kanaalweg 108
8861 KJ Harlingen.

* Telefoon: 0517-413377

* Fax: 0517-414873

voor alle ZEKERHEID!

De OBM Speciaal voor Molenaars is al meer dan 100 jaar gespecialiseerd in het verzekeren van molens en het mengvoederbedrijf. Zij is daarmee een maatschappij die u de zekerheid geeft van een goede verzekering. Een verzekeringsmaatschappij die u met raad en daad bijstaat. De OBM Speciaal voor Molenaars is er voor u. Voor een veilige dekking, tegen bescheiden premies.

Onderlinge
Brandwaarborg Maatschappij

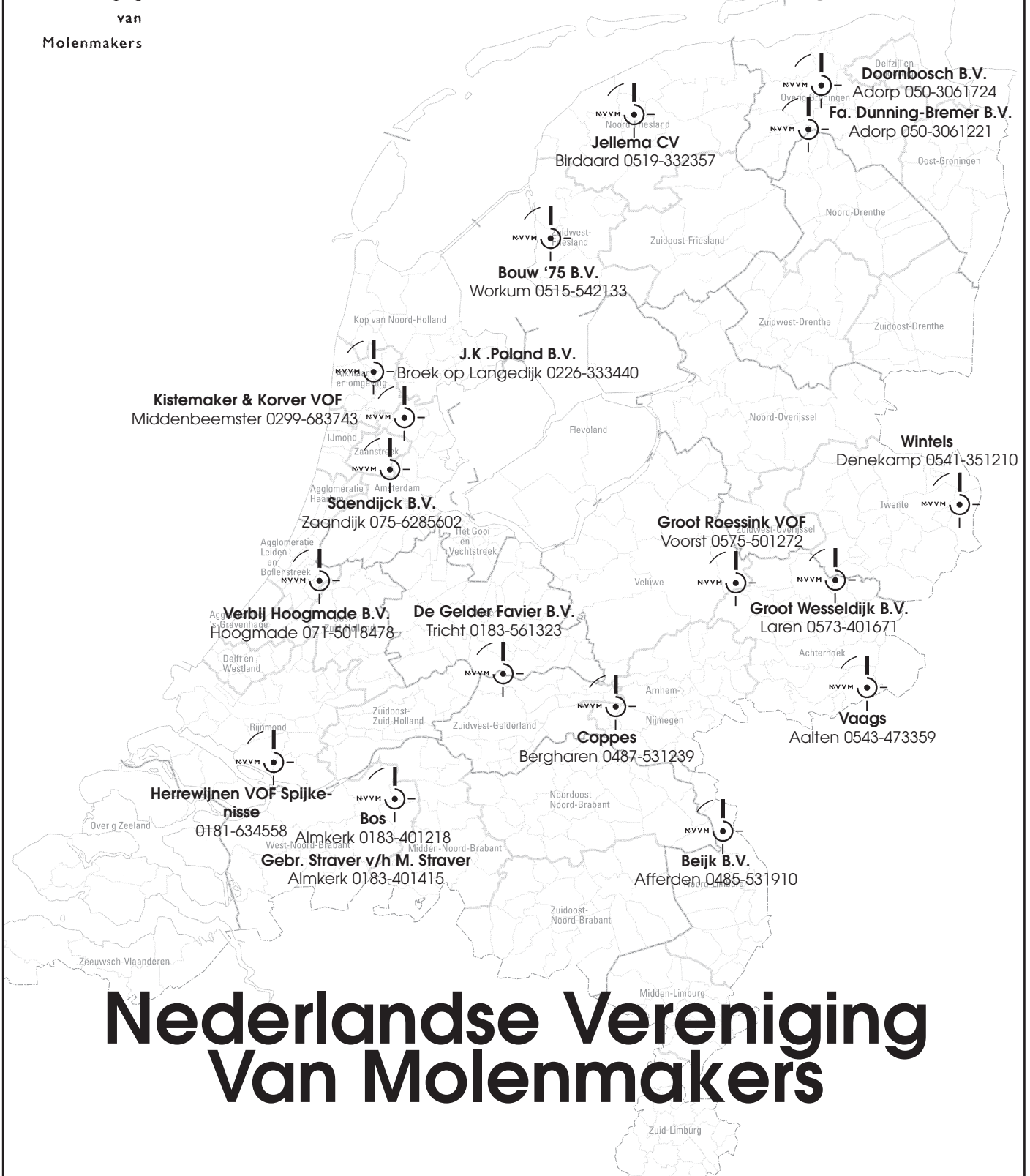
SPECIAAL VOOR MOLENAARS

Singel 19, 7411 HV Deventer, tel.: 0570-612353, fax: 0570-611529

Molens restaureren en onderhouden vraagt om vakmanschap en jarenlange ervaring. Die vindt u bij de leden van de Nederlandse Vereniging van Molenmakers. De bedrijven die het logo van de NVVM voeren staan borg voor.....

kwaliteit en deskundigheid.

Nederlandse Vereniging Van Molenmakers

Bladeren

Het belangrijkste uit de inhoud van de molentijdschriften, naast de gebruikelijke rubrieken:

Levende Molens 1999-9

Achttiende Vlaams-Nederlandse contactdag. Conferentie over getijdenmolens bij The Three Mills in Bromley-by-Bow, Londen. De Gempemolen te Sint-Joris-Winge. Sprookjes in de Hauwersmeismolen te Massmen.

Levende Molens 1999-10

Onbekende en interessante maar zeer vervallen Paepschueremolen in Zulzeke (Ov) geconserveerd. De molenaar van Sanssouci. Familie Peel sluit 250 jaar molenaarsfamilie af. De Oude Molen op de Boekhoutberg te Hekelgem (OV).

Levende Molens is het orgaan van de gelijknamige v.z.w., p/a F. Standaert, Abdijsstraat 75, B-9400 Ninove

Molens 1998-56

Strijkmolens overgedragen. De reis van De Hoop doet leven. Zemelpoldermolen door brand verwoest. Belang bescherming molenbiotoop erkend. Marijn Coenraads, de jongste watermulder van het land. Prins Bernard Cultuurfonds. Nationale groet 2000. Excursie naar Goeree-Overflakkee. Boekbespreking *Recht op de wind*.

Molens is het orgaan van de Vereniging De Hollandsche Molen, Sarphatistraat 634, 1018 AV Amsterdam, tel. 020-6238703.

De Windbrief 1998-109

Korenmolens Assendelft. 75-jarig jubileum van De Zaanse Molen. Bijzondere verzekering voor oliemolens uit 1855 (2). Een eeuw Mallegatsloot in foto's. Het jubileumboek. De pakhuizen aan de Mallegatsloot.

De Windbrief, orgaan van de Vereniging 'De Zaanse Molen', Postbus 3, 1540 AA Koog a/d Zaan, tel. 075-6215148.

Møllen 1999-3535

Excursie naar Mecklenburg-Vorpommern. Nieuw waterrad plus as voor de Kjeldals Mølle. Reconstructie van de Engelse 'roller reefing sails'; door P.J. Winstrup in 1849 geïntroduceerd in Denemarken. Deens patent op de gatensteen van Jan Kuyken.

Møllen, orgaan van de Dansk Møllerforening, p/a Er-anthisvej 20, DK-5000 Odense C

De Meule 1998-24

Bestek uit 1727 voor de bouw van een molen in de Grote polder onder Klundert (2). Molen De Hoop te Breda-Princenhage. Verslag Jaarvergadering Vosmeerse Molens 1998.

De Meule is het orgaan van de Vereniging De Westbrabantse Molens, p/a Doornbos 47, 5121 RT Rijen.

De Utskoat 1999-96

In memoriam Kornelis Hellinga Sz (Menaldumadeel). Verslag opleidingscommissariaat. Verslag Eerste Friese molendag. Restauratie en inbedrijfstelling molen Cornwerd. Verslag leerlingexcursie naar Gelderland. Ook Friese molens nemen deel aan de Nationale Groet 2000. Draaiurenoverzicht 1998. Molens bij Oldeboorn. Zaagmolen De Grauwe Beer Zaandam (2). Examenmopzet (vervolg). Moulin de la Presse bij Planchez. Molentocht in de Kempen.

De Utskoat orgaan van de Stichting De Fryske Mole en de vereniging Gild Fryske Mounders p/a Van Leeuwenhoekstraat 3, 8921 TZ Leeuwarden, tel. 058-2661726.

De

MOLEN Wereld

iedere maand
per post thuis
kan op drie manieren:

1. Door het nemen van een abonnement.

Abonnementen kunnen op ieder gewenst moment ingaan en worden automatisch verlengd tenzij een abonnement uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar schriftelijk wordt opgezegd.

De in het lopende abonnementsjaar (van januari t/m december) reeds verschenen nummers worden na ontvangst van het abonnementsgeld direct toegezonden, indien nog voorradig.

Abonnementsprijs: Nederland f 97,50 per jaar (incl. 6% BTW) .

Leden van de Vereniging 'De Hollandsche Molen', het Gilde van Vrijwillige Molenaars en het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde betalen f 95,-.

België: 1850 Bfr per jaar (incl. 6% BTW)

Duitsland: DM 130

Overige landen op aanvraag.

De abonnementsprijs dient bij vooruitbetaling te worden voldaan.

2. Door u aan te melden als donateur.

Donateurs van de Stichting Molenwereld ontvangen het blad gratis bij een minimum-donatie van f 125,-.

3. Door een cadeau-abonnement.

U kunt ook een abonnement cadeau doen. U geeft dan via onderstaande bon aan wie u de 'MOLENWERELD' wilt toesturen en met ingang van wanneer. Na ontvangst van het abonnementsbedrag sturen wij u een cadeaubon voor de ontvanger.

Een cadeau-abonnement kan voor een heel of voor een half jaar aangegaan worden. De prijs voor een heel jaar is f 100,-, voor een half jaar f 50,-. Na afloop van de periode wordt het cadeau-abonnement automatisch door ons beëindigd.

BON MOLEN Wereld

JA¹, ik meld mij aan als abonnee op de 'Molenwereld' m.i.v. 1 januari 2000, maar ontvang de in 1999 nog te verschijnen nummers gratis.

JA¹, ik meld mij aan als donateur van de Stichting Molenwereld tegen een donatie van f Ik maak mijn donatie over op Postbank rek. 4506935 of Rabobank rekeningnr.

no. 3750.30.867 t.n.v. de Stichting Molenwereld.

Als molenliefhebber/beroepsmolenaar/molenaar/vrijwillig molenaar² ben ik speciaal geïnteresseerd in:.....

.....

JA¹, ik wil graag een cadeau-abonnement aanvragen voor:

Naam:.....

Adres:.....

Postcode:.....Plaats:.....

Datum van ingang:.....

Handtekening:.....

Afzender (s.v.p. in drukletters)

Naam:.....

Adres:.....

Postcode:.....Plaats:.....

Deze coupon kan, desgewenst, portvrij ingestuurd worden aan:

Stichting MOLENWERELD Antwoordnummer 12104 NL-2740 WD MOERKAPPEL

¹S.v.p. aankruisen hetgeen door u gewenst wordt. / ²Doorhalen wat niet van toepassing is.

Indien u de bon niet uit de Molenwereld wil knippen, maak dan een kopie en stuur deze in een envelop aan ons op.

MOLEN *Wereld*

